

RAZISKOVALNA NALOGA

Osnovna šola Lovrenc na Pohorju

FINANCE ZA ZASPANCE

EKONOMIJA

Mentorici in lektorici:

Barbara Rocek Bregar, prof.

in Mateja Žerjav, prof.

Avtorja:

Jošt Kaiser

in Manca Kranjc

Lovrenc na Pohorju, 2023

FINANCE ZA ZASPANCE

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorja:

Jošt Kaiser in Manca Kranjc

ZAHVALA

Za pomoč in nasvete pri izdelavi raziskovalne naloge se zahvaljujema mentoricama Barbari Rocek Bregar in Mateji Žerjav ter vzgojiteljici Nataši Brezovnik, ki nama je predstavila šolsko hranilnico. Zahvaljujema se učencem naše šole, da so sodelovali v delavnicah in anketi, in staršem za vzpodbude pri izdelavi raziskovalne naloge.

POVZETEK

V današnjih časih se večja potreba po izobraževanju potrošnikov, posebno zapleteno je področje finančnih storitev. V državah članicah OECD so izvedli raziskave in ankete o finančni pismenosti. Ugotovili so, da potrošniki niso dovolj finančno pismeni in da bi se otroci in mladostniki na tem področju morali izobraževati že v osnovni šoli. Zanimalo nas je, kako je s finančno pismenostjo na naši osnovni šoli.

V teoretičnem delu raziskovalne naloge smo najprej proučili temeljne pojme; finančno pismenost in njene gradnike, finančne zapovedi, abecedo in načrt, pregledali smo nekaj aplikacij, ki ponujajo finančno načrtovanje, in učne načrte za osnovno šolo, da bi odkrili finančne vsebine. Dotaknili smo se tudi varčevanja in šolskih hranilnic ter štipendij, saj so za nas aktualne.

V empiričnem delu smo pripravili anketo za učence 3. VIO naše osnovne šole, zanimalo nas je, kako dobro poznajo temeljne finančne pojme, cene in druge nominalne kategorije. Izdelali smo finančni načrt vatele.

V aplikativnem delu smo izvedli delavnice v 7., 8. in 9. razredu. Zanimalo nas je, za kaj bodo sedmošolci porabili denar na dražbi, kako dobro znajo osmošolci izpolnjevati UPN in če devetošolci poznajo štipendije ter pogoje za njihovo pridobitev, ki jim bodo kot dijakom na voljo.

Ključne besede: finančna pismenost, finančna abeceda, finančno načrtovanje, dražba vrednot, UPN, štipendije

ABSTRACT

In today's times, the need for consumer education is increasing, especially in the field of financial services. Research and surveys on financial literacy have been conducted in OECD member countries. They concluded that consumers are not sufficiently financially literate and that children and young people should learn about this in primary school. We were interested in how financial literacy is at our primary school.

In the theoretical part of the research task, we first studied the basic concepts; financial literacy and its building blocks, the financial commandments, the alphabet and the plan, we reviewed some financial planning apps and elementary school curricula to uncover financial content. We also touched on savings and school savings banks and scholarships, as they are relevant for us.

In the empirical part, we prepared a survey for the students of the 7th, 8th and 9th grades of our elementary school, we were interested in how well they know basic financial concepts, prices and other nominal categories. We created a junior prom financial plan.

In the applied part, we held workshops in the 7th, 8th and 9th grades. We were interested in what the seventh graders will spend the money on at the auction, how well the eighth graders know how to fill out the universal payment warrant and if the ninth graders know the scholarships and the conditions for obtaining them, which will be available to them as students.

Keywords: financial literacy, financial alphabet, financial planning, value auction, universal payment warrant, scholarships

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	7
2. TEORETIČNI DEL	10
2.1. FINANČNA PISMENOST	10
2.2. GRADNIKI FINANČNE PISMENOSTI	11
2.2.1. PRVI GRADNIK	11
2.2.2. DRUGI GRADNIK	12
2.3. DAN DEJAVNOSTI – FINANČNA PISMENOST	12
2.4. FINANČNE ZAPOVEDI	12
2.5. FINANČNA ABECEDA	13
2.6. FINANČNI NAČRT	15
2.7. APLIKACIJE ZA SPREMLJANJE FINANC	16
2.7.1. TOSHL	16
2.7.2. MBILLS	16
2.7.3. PEARSONAL CAPITAL	17
2.7.4. EXPENSE IQ	17
2.7.5. GOODBUDGET	17
2.7.6. WALLY	17
2.7.7. MINT	18
2.7.8. YOU NEED A BUDGET (YNAB)	18
2.7.9. PRISM	18
2.7.10. SPENDEE	18
2.7.11. MOBILLS	19
2.8. FINANCE V UČNIH NAČRTIH ZA OSNOVNO ŠOLO	19
2.9. VARČEVANJE	21
2.10. ŠOLSKA HRANILNICA	22
2.11. ŠTIPENDIJA	23
3. EMPIRIČNI DEL	24
4. FINANČNA PISMENOST NA OBISKU V REZREDU	35
4.1. UPN NI BAVBAV – Delavnica v 8. razredu	35
4.2. NAŠE VREDNOTE – Delavnica v 7. razredu	40
4.3. ŠTIPENDIJE – Delavnica v 9. razred	43
4.4. FINANČNI NAČRT NAŠE VALETE	47
5. ZAKLJUČEK	49
6. VIRI IN LITERATURA	52
6.1. KNJIŽNI VIRI	52
6.2. ELEKTONSKI VIRI	52

6.3. VIRI SLIK	53
7. PRILOGE	54

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer UPN	36
Slika 2: Razlaga delov UPN	37
Slika 3: UPN ni bavbav v 8. a-razredu	39
Slika 4: UPN ni bavbav v 8. b-razredu	40
Slika 5: Razvrstitev vrednot	41
Slika 6: Naše vrednote v 7. razredu	43
Slika 7: Štipendije v 9. razredu	46

KAZALO TABEL

Tabela 1: Analiza uspešnosti izpolnjevanja UPN	38
Tabela 2: Pridobljeno znanje o izpolnjevanju položnice je zelo koristno	39
Tabela 3: Izpolnjevanje položnice je zelo zabavno	39
Tabela 4: Prav je, da se v šoli naučimo izpolnjevati UPN.	39
Tabela 5: Ocenjevanje vrednot	41
Tabela 6: Dražba vrednot	42
Tabela 7: Zadovoljstvo skupin po dražbi	42
Tabela 8: Višina državnih štipendij	44
Tabela 9: Vrsta štipendije	46
Tabela 10: Prejemki	47
Tabela 11: Izdatki	47

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol	24
Graf 2: Kaj je bitcoin?	24
Graf 3: Kaj je kredit?	25
Graf 4: Kaj je inflacija?	25
Graf 5: Kaj je likvidnost?	26
Graf 6: Koliko žepnine dobite na mesec?	26
Graf 7: Koliko denarja imate privarčevanega?	27
Graf 8: Kolikšna je povprečna mesečna plača v Sloveniji?	28
Graf 9: Kolikšna je minimalna plača v Sloveniji?	28
Graf 10: Koliko stane liter 95-oktanskega bencina na lovrenškem bencinskem servisu?	29
Graf 11: Koliko stane šolsko kosilo?	30
Graf 12: Ali ste že kdaj zaslužili denar?	30
Graf 13: Če je odgovor da, kako?	31
Graf 14: Koliko denarja ste dobili za zadnji rojstni dan?	32
Graf 15: Kaj je vaš glavni vir dohodka?	33
Graf 16: Ali imate bančni račun?	33
Graf 17: S katerim plačilnim sredstvom plačujete?	34

1. UVOD

Današnji dan se povsod govori o inflaciji in nasploh o financah, ki pa sta mladostnikom velikokrat precej odtujeni temi. To aktualno področje, v katerem se do sedaj nismo najboljše znašli, je v nas zbudilo zanimanje. Da bi preizkusili svoje znanje in tudi znanje učencev tretje triade na naši šoli o financah ter finančni pismenosti oz. da bi o tej temi malo bolj poglobljeno spregovorili, smo se odločili, da to področje raziščemo. Naša pričakovanja o znanju učencev o finančni pismenosti so zelo nizka, saj smo mnenja, da učenci ne prejemajo ustrezne izobrazbe doma in v šoli. Na pridobivanje informacij o financah od doma ne moremo vplivati, se pa ne strinjamo s količino podatkov o financah, ki so zastavljeni v osnovnošolskem učnem sistemu. Zato smo ustvarili delavnice za vsak razred tretje triade, skupaj se bomo poučili o štipendijah, UPN-ju in dražbi, pri kateri smo tematiko navezali na lansko raziskovalno nalogo, ki je potekala na naši šoli – O vrednotah.

Kaj pa sploh so finance in zakaj je danes toliko govora o njih?

fináncé -nánc ž mn. (â) denarni položaj, denarne razmere, denarno poslovanje, zlasti v okviru države, organizacije, ustanove: državne, javne finance; odsek za finance / organizacija financ in trgovine // pog. denarni položaj, denarne razmere sploh: teh investicij finance ne dovoljujejo / slabo ureja svoje finance (Fran).

Danes se o financah govori predvsem zaradi pandemije novega koronavirusa in vojne med Ukrajino ter Rusijo, ki sta povzročili velik preplah po svetu in rast cen, posebej osnovnih živil ter fosilnih goriv, z drugo besedo imenovan tudi inflacija.

Mislimo, da se veliko učencev ne spozna dobro na finance, ta tema jih tudi ne zanima preveč, čeprav vedo, da jim bo to znanje koristilo kasneje v življenju. Seveda pa finance ne rabijo biti neznane zapletene besede in dolgočasne statistike. Vsi poznamo nadvse zabavno in napeto namizno igro Monopoly, ki je odlična igra za urjenje svojih finančnih veščin. Vsako leto natisnejo več denarja za Monopoly kot pa pravega, a se je tudi igra razvila in modernizirala, saj se danes lahko igramo že s plačilnimi karticami, ki pospešijo potek plačevanja in računanja. Skozi igro se naučimo pomembnih načel financ, saj kot pravi angleški pregovor: »Denar v mošnjičku bo zmeraj v modi«.

V raziskovalni nalogi se ukvarjamo z naslednjimi vsebinskimi sklopi raziskovalnih vprašanj, na podlagi katerih smo postavili hipoteze.

Prvi sklop se nanaša na poznavanje temeljnih finančnih pojmov.

V₁ : Koliko učenci naše šole od 7. do 9. razreda vedo o temeljnih finančnih pojmihi?

H₁ : Devetošolci bodo temeljne finančne pojme poznali, saj so imeli tematsko obarvan dan dejavnosti. Sedmo- in osmošolci bodo poznali osnovne pojme in izraze, ki se pogosto uporabljajo v medijih (inflacija, bitcoin, recesija, provizija, delnice ...).

V₂: Ali imajo žepnino, račun na banki in ali varčujejo? S katerim plačilnim sredstvom plačujejo?

H₂: Tretjina učencev ima žepnino, povprečna žepnina znaša do dvajset evrov. Štirideset odstotkov učencev ima odprt račun na banki. Učenci večinoma plačujejo z gotovino, deset odstotkov učencev ima kartico.

V₃: Ali so že kdaj zaslužili denar in če so ga, na kakšen način? Koliko denarja dobijo od staršev, sorodnikov ... za rojstne dneve in druge priložnosti?

H₃: Vsi učenci so že zaslužili denar, večinoma s priložnostnimi deli. Glavni vir dohodkov so pa darila za rojstne dneve in druge priložnosti. Povprečno imajo privarčevanih do sto evrov.

Drugi vsebinski sklop se nanaša na poznavanje cen in drugih nominalnih kategorij.

V₄: Ali imajo učenci naše šole od 7. do 9. razreda realno predstavo o cenah? Vedo, koliko znaša povprečna in minimalna plača v Republiki Sloveniji? Vedo, koliko stane šolsko kosilo in liter 95-oktanskega bencina na lovrenškem bencinskem servisu?

H₄: Učenci vedo, koliko stane šolsko kosilo, ker ga velika večina ima naročenega. Ceno bencina bolje poznajo starejši učenci. Znesek povprečne in minimalne plače v Republiki Sloveniji postavljajo višje, kot je dejansko, predvsem sedmošolci.

Tretji sklop pa se nanaša predvsem na porabo denarja v različnih okoliščinah in na različne načine.

V₅: Za katere vrednote bodo sedmošolci porabili denar na dražbi?

H₅: Sedmošolci denar na dražbi namenijo nematerialnim vrednotam.

V₆: Kako uspešni so osmošolci pri samostojnem izpolnjevanju UPN?

H₆: Osmošolci imajo težave z izpolnjevanjem UPN, največje z vpisom IBAN, reference in kode namena.

V₇: Kako dobro devetošolci poznajo štipendije, ki jim bodo naslednje leto na voljo?

H₇: Devetošolci dobro poznajo vse vrste štipendij, ki so na voljo dijakom, in že načrtujejo, za katere se bodo potegovali.

Četrty sklop vprašanj se nanaša na finančno načrtovanje.

V₈: Koliko stane valeta? Na kakšen način lahko zbiramo denar za valetu?

H₈: Valeta stane okrog tisoč petsto evrov, denar lahko učenci sami zbiramo na veliko različnih načinov, da strošek ne obleži na plečih staršev.

Pri raziskovalni nalogi uporabljamo naslednje metode raziskovanja.

- Teoretični pregled literature in virov.
- Metoda možganske nevihte.
- Metoda ankete (anketiranje učencev).
- Aplikacija – izvedba delavnic v razredih, opazovanje in sinteza odzivov učencev.
- Izdelava finančnega načrta za valetu.

Raziskovalna naloga je sestavljena iz petih poglavij, in sicer uvoda, v katerem predstavimo izhodišče in namen naloge ter opredelimo hipoteze. Sledi teoretični del, v katerem opredelimo temeljne teoretične pojme. V empiričnem delu analiziramo anketo, ki smo jo izvedli med učenci 3. VIO naše šole, v aplikativnem delu predstavljamo delavnice v 7., 8. in 9. razredu z našim opažanjem in sintezo odzivov učencev, sledi finančni načrt za izvedbo valeta. Zadnje poglavje je zaključek, v katerem povzamemo ugotovitve. Na koncu navajamo vire in literaturo ter prilagamo priloge.

2. TEORETIČNI DEL

2.1. FINANČNA PISMENOST

Finančna pismenost je zmožnost posameznika, da na osnovi finančnega znanja:

- uporablja finančne pojme in postopke v različnih življenjskih situacijah;
- analizira, utemeljuje, vrednoti in učinkovito sporoča svoje zamisli in rezultate pri oblikovanju, reševanju in interpretaciji finančnih problemov v različnih življenjskih situacijah;
- sprejema odgovorne/utemeljene odločitve s prepoznavanjem razlik med željami, zmožnostmi in dejanskimi potrebami;
- zaveda se vloge finančnih veščin in pomena ustreznega izobraževanja na tem področju za kakovostno vsakdanje in poklicno življenje.

V svetu in pri nas se v današnjih časih večja potreba po izobraževanju potrošnikov, ki se v času družbenih sprememb vse težje premišljeno odločajo. Posebno zapleteno je področje finančnih storitev, na katerem se bodo morali potrošniki, zaradi pojavljanja vedno novih storitev, izobraževati. Osvojiti bodo morali veščine, znanja in strategije, ki jim bodo v današnjih hitro spreminjajočih se časih omogočile učinkovito odločanje. Današnji mladostniki imajo veliko večjo finančno odgovornost, kot so jo imeli njihovi starši, vendar so na tem področju še vedno neizkušeni (Mršnik, 2022).

V državah članicah OECD so izvedli raziskave in ankete o finančni pismenosti. Ugotovili so, da potrošniki niso dovolj finančno pismeni in se ne zavedajo pomembnosti finančne izobrazbe, zato je Svet Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj — OECD sprejel Priporočila o načelih in dobrih praksah za finančno izobraževanje in ozaveščanje. V njih so se zavzeli, da bi se otroci in mladostniki na področju finančne pismenosti in reševanja finančnih problemov morali učiti že v osnovni šoli (Mršnik, 2022).

S spoznavanjem pomena finančne pismenosti lahko kratkoročno in dolgoročno finančno načrtujemo ter pripravimo primer upravljanja osebnih financ ter osebni finančni načrt za doseganje zastavljenih ciljev. Vsak posameznik se mora dobro izobraziti na področju finančne pismenosti, da bo znal pravilno razporediti denar in ustrezno oceniti tveganja, ki pri tem nastajajo. Tveganja so povezana z donosnostjo. Bolj tvegane naložbe zahtevajo višje donosnosti in obratno.

Potrošnik bi moral načrtno in premišljeno voditi osebne finance ter razumeti osnovne pojme s področja upravljanja osebnih financ. Spoznati bi moral različne pojme, vezane na upravljanje, torej:

- razlikovati med kratkoročnim in dolgoročnim finančnim planiranjem,
- seznaniti se z nekaterimi osnovnimi ekonomskimi zakonitostmi,
- spoznati možnosti vlaganja presežka svojih financ,
- optimizirati odhodke z nekaj preprostimi triki,
- spoznati osnovna orodja in finančne funkcije v Excelu,
- oblikovati svoje kratkoročne in dolgoročne finančne cilje,
- pripraviti osebni finančni načrt,
- pripraviti ukrepe in korake na poti k realizaciji finančnih ciljev,
- spodbujati k ekonomičnemu in odgovornemu upravljanju z denarjem,
- vzpostaviti nadzor nad svojimi financami (Javni zavod Cene Štupar, b. d.).

2.2. GRADNIKI FINANČNE PISMENOSTI

Leta 2016 se je veliko VIZ-ov, vrtcev, osnovnih in srednjih šol, pridružilo projektu NA-MA POTI, kar je akronim za Naravoslovno matematično pismenost, opolnomočenje, tehnologijo in interaktivnost. Projektu se je pridružila tudi naša šola z vrtcem, vse do leta 2022 smo razvijali aktivnosti v podporo naravoslovne, matematične in tudi finančne pismenosti. V projektu so bili razviti gradniki finančne pismenosti.

2.2.1. PRVI GRADNIK

Finančne veščine, razumevanje in uporaba finančnih terminov, postopkov ter strategij, sporočanje kot osnova finančne pismenosti.

Otrok, učenec, dijak:

- razume sporočila s finančno vsebino;
- pozna in uporablja finančno terminologijo in simboliko;
- predstavi, utemelji in vrednoti lastne miselne procese;

- prepozna, razume in uporablja matematične pojme v finančnih okoliščinah;
- pozna in v različnih okoliščinah uporablja ustrezne postopke in orodja;
- napoveduje in presoja rešitve, utemeljuje trditve in odločitve;
- uporablja različne strategije pri reševanju problemov s finančnega področja.

2.2.2. DRUGI GRADNIK

Reševanje problemov na finančnem področju v raznolikih kontekstih.

Otrok, učenec, dijak:

- obravnava raznolike življenjske probleme;
- obravnava situacije z matematičnim modeliranjem (Mršnik, 2022).

2.3. DAN DEJAVNOSTI – FINANČNA PISMENOST

20. oktobra 2022 smo s pomočjo Javnega zavoda Cene Štupar na naši šoli izvedli delavnico z naslovom Finančna pismenost. Pogovarjali smo se o našem dosedanjem znanju iz financ ter ga nadgradili. Poleg tega smo se poglobili v svoje mišljenje o različnih vrednotah ter njihovem razmerju z denarjem.

Če raziskujemo, kaj danes je denar, odkrijemo, da so se v preteklosti kot denar zvrstile zelo nenavadne stvari: jantar, biseri, školjke, bobni, jajca in perje, če jih naštejemo le nekaj. Denar v taki ali drugačni obliki poznamo že 6000 let. Dejstvo je, da denarja niso uvedli samo na enem mestu. Na različne načine se je razvil na različnih koncih sveta (Bailey, 2007c).

Pomembna stvar pri denarju je, da sam po sebi ne izgublja vrednosti. Če skriješ pet evrov v žimnico, imaš vedno pet evrov, tudi če pozabiš nanje in jih najdeš šele po dolgem času. Z njim bo mogoče kupiti manj, a še vedno bo to pet evrov (Bailey, 2007b).

2.4. FINANČNE ZAPOVEDI

1. Porabi manj, kot zaslužiš.
2. Porabljalj tisto, kar ti je ostalo od preteklega meseca.
3. Imej varnostno rezervo vsaj za pol leta.
4. Varčuj vedno z določenim ciljem.
5. Redno spremljaj svoje prihodke in odhodke.
6. Z varčevanjem je potrebno začeti čimprej – čas je tvoj zaveznik.

7. Razlikuj med potrebo in željo.
8. Ne kupuj nekaj samo zato, ker je poceni.
9. Denar mora biti sredstvo, ne cilj.
10. Najprej se je potrebno dobro izobraziti, šele nato se lahko odločiš, kakšen način varčevanja je primeren zate (Javni zavod Cene Štupar, b. d.).

2.5. FINANČNA ABECEDA

V nadaljevanju smo izbrali pojme, ki po našem mnenju predstavljajo najpomembnejše vsebine za finančno opismenjenega učenca naše šole. Do nabora smo prišli z metodo možganske nevihte. V krogu avtorjev te raziskovalne naloge smo najprej vsak zase nanizali pojme, ki so nam prišli na misel ob ključni temi naloge, to je finančni pismenosti. V naslednjem koraku smo izdelali nabor najpogostejše izbranih pojmov in nato te po svojih močeh še opredelili. Spodnje dokončne definicije pa so nastale z dopolnitvijo po pregledu literature in drugih virov (Javni zavod Cene Štupar, b. d., Ljubljanska banka, b. d.).

BANČNI DEPOZIT – Najmanj tvegana oblika varčevanja, posledično tudi najmanj donosna. Gre za denar na banki, ki ga v določenem znesku in za določen čas vežemo in v zameno za odrekanje takojšnji potrošnji dobimo v depozitni pogodbi določene obresti.

BDP (bruto domači proizvod) – Vrednost vseh dokončanih proizvodov in storitev, ustvarjenih znotraj ene države v določenem obdobju (enem letu).

BITCOIN – Digitalna valuta (kriptovaluta), ki deluje mimo centralnega organa (npr. banke ali drugega posrednika).

BORZA – Trg, na katerem lahko kupujemo in prodajamo delnice, obveznice in druge finančne instrumente.

DAVEK – Splošna obvezna dajatev. Pobira jih država pri različnih virih (od izdelkov in storitev, plač, najemnin, donosov, dobičkov podjetij ...) in polni državno blagajno, iz katere potem financira gradnjo cest, šol, javnih parkov, sredstva, namenjena na primer tudi socialno ogroženim družinam.

DEBETNA KARTICA – Kartica bančnega računa. Nadomešča plačevanje z bankovci in kovanci, pri čemer se z vsakim plačilom sproti zmanjša stanje na bančnem računu. Imajo jo lahko posamezniki kot tudi podjetja.

INFLACIJA – Rast splošne ravni cen izdelkov in storitev v določenem časovnem obdobju. Merimo jo največkrat na letni in mesečni ravni.

KREDIT – Znesek denarja, ki ti ga banka/oseba posodi in ga je treba vrniti v določenem času in znesku, ki upošteva določene obresti pod dogovorjenimi pogoji.

KREDITNA KARTICA IN KARTICA Z ODLOŽENIM PLAČILOM – Sta plačilni kartici, pri katerih zneska nakupa banka ne zmanjša stanja na bančnem računu takoj, ampak kasneje. Poravnavanje obveznosti pri kreditni kartici ni vezano neposredno na osebni račun, ampak sama po sebi omogoča tako imenovani limit, ki ga lahko koristimo. Pri kartici z odloženim plačilom pa obveznosti poravnavamo enkrat mesečno direktno z osebnega računa. Tudi te kartice lahko imajo posamezniki in podjetja.

KRIPTOVALUTA – Kriptovaluta je digitalna valuta in vrsta digitalnega denarja, ki deluje na osnovi kriptografskega algoritma. Ima vse lastnosti pravega denarja, razen dejstva, da ga ne izdaja centralna banka in obstaja izključno v elektronski obliki. Poznamo na primer Bitcoin, Ethereum, Litecoin, Dash. Kriptodenarnica je denarnica, na kateri lahko hranimo svoje kriptovalute. Za razliko od klasičnih denarnic v teh ne hranimo kriptosredstev, ampak le privatne ključe, s katerimi dostopamo do kripto sredstev.

LIKVIDNOST – Zmožnost, da našo naložbo hitro vnovčimo (prodamo).

MENJALNI TEČAJ – Razmerje med vrednostjo ene valute v primerjavi z drugo valuto. Gre za to, koliko ene valute dobim za določen znesek druge.

MONOPOL – Stanje na trgu, ko en ponudnik (npr. določeno podjetje) s svojimi proizvodi obvladuje večino potreb trga in nima prave konkurence.

PRORAČUN – Poznamo državnega, občinskega (na nekaterih občinah se čedalje bolj uveljavlja participativni), pa tudi podjetniškega in osebnega. Gre za vključevanje vseh prihodkov in odhodkov v enoten dokument (s pridom lahko uporabimo Excel). S takim pregledom nad financami lahko tudi bolje načrtujemo.

RECESIJA – Zmanjševanje gospodarske aktivnosti v dveh zaporednih četrletjih. Meri se z zmanjševanjem bruto domačega proizvoda (BDP) v državi.

UPN (univerzalni plačilni nalog) – Uporabljamo ga za plačilo različnih mesečnih ali drugih obveznosti (elektrika, ogrevanje, internet ...). Gre za plačevanje položnic. Plačevanje izvedemo s pomočjo banke, ki je gradnik plačilnega sistema države. Tako jih lahko poravnamo na

bančnem okencu, elektronsko, lahko tudi s pomočjo QR kode kar na naših bančnih mobilnih aplikacijah.

VALUTA ali VELJAVA – Denarna enota neke države. Vsaka država ima svoj denar, ki je zakonito plačilno sredstvo in izvaja funkcije denarja (npr. služi kot menjalno sredstvo pri trgovanju, plačilno sredstvo, pa tudi hranilec vrednosti).

VZAJEMNI SKLADI – Vrsta naložbe, ki jo sestavlja skupek različnih delnic, obveznic in drugih finančnih instrumentov. Vanje lahko vstopamo tudi z manjšimi vložki.

2.6. FINANČNI NAČRT

Finančni načrt je orodje, s katerim lažje in učinkoviteje zasledujemo in dosežemo svoje kratkoročne in dolgoročne finančne cilje. Dober finančni načrt omogoča nadzor nad financami in pomaga izboljšati kakovost življenja. Izdelava finančnega načrta sicer ni najbolj enostavna, je pa popolnoma izvedljiva tudi brez pomoči profesionalnih finančnih svetovalcev. V nadaljevanju je opisanih šest glavnih korakov, s pomočjo katerih lahko sami izdelamo svoj finančni načrt.

1. Ocenitev trenutnega finančnega stanja

Izdelamo bilanco stanja, ki vključuje vsa sredstva na eni strani in obveznosti oziroma dolgove na drugi strani.

2. Skrb za varnostno rezervo

Treba je poskrbeti za primerno finančno zaščito, ki služi kot varnostna mreža v primeru nepredvidenih dogodkov.

3. Opredelitev finančnih ciljev

Namen finančnega načrtovanja je uresničitev zastavljenih ciljev, ki pa morajo biti realni in v okviru finančnih zmožnosti. Pomembno je, da cilje natančno opredelimo tako vrednostno kot tudi časovno – torej definiramo obdobje, v katerem želimo doseči posamezen cilj.

4. Možne poti za dosego zastavljenih ciljev

Za izpolnitev finančnih ciljev imamo na voljo več možnosti, ali jih financiramo iz obstoječih sredstev in prilivov, poiščemo dodaten vir dohodka ali pa se zadolžimo.

5. Oblikovanje in izpeljava finančnega načrta

Ko imamo cilje in poti izbrane, je najbolj pomembna disciplina, saj še tako dobro zastavljen finančni načrt ne bo pripeljal do zelenih rezultatov, če se ga ne bomo držali.

6. Prilagajanje finančnega načrta

Oblikovani finančni načrt je dolgoročen, a ne dokončen, saj se dejavniki, ki vplivajo na njegovo oblikovanje, sčasoma spreminjajo (Sparkasse, 2023).

Še nikoli doslej mladi niso o poslovanju in denarju vedeli toliko, kot ve današnja mlada generacija. Tako veliko spodbud, da bi kaj storili, prav tako še ni bilo. No, bila so slavna šestdeseta leta prejšnjega stoletja, ko so ansambel The Beatles in še precej drugih, ki so bili polni energije, svoje ideje vrgli v svet in jih uresničili. A pri tem so bili precej sami, denar so imeli. Ampak pametnih nasvetov, ki bi jim pomagali k uspehu na dolgi rok, tega ni bilo. Mnogi so poskušali, a samo nekateri so uspeli (Bailey, 2007b).

2.7. APLIKACIJE ZA SPREMLJANJE FINANC

Prvo pravilo osebnih financ je, da moramo začeti voditi evidenco vseh prihodkov in odhodkov. Sicer bi lahko uporabili zvezek in pisalo, vendar nam lahko računalnik ali pametni telefoni precej olajšajo delo. Uporaba ustrezne mobilne aplikacije nam lahko hitro razjasni vse poti našega denarja, predvsem kar se tiče porabe. Uporaba aplikacij za osebne finance naj bo preprosta, uporabniku naj ponuja občutek nadzora pa tudi zabave.

Predstavljamo nekaj izbranih aplikacij, katere uporabniki cenijo.

2.7.1. TOSHL

je slovenska aplikacija za upravljanje izdatkov in prihodkov, beleži našo finančno dejavnost, zato tudi loči vsakodnevne finance od npr. financ na potovanjih, izdaja poročila in nadzoruje porabo ter vodi proračun. Deluj s katerokoli valuto (FinancePro, 2018).

Plus: aplikacija je brezplačna, a ima plačljive dodatne funkcije (38,99 € letno).

Minus: vizualno naju ni pritegnila.

2.7.2. MBILLS

omogoča mobilno denarnico, plačevanje računov in brezplačno nakazovanje denarja. Omogoča tudi spletno plačevanje brez vnašanja osebnih podatkov in podatkov kreditne kartice. Zajema tudi plačevanje položnic izven delovnih časov in z ugodno provizijo (FinancePro, 2018).

Plus: zgradba aplikacija je lepa in estetska, je lahka in funkcionalna za uporabnike vseh starosti.

Minus: za vsako funkcijo je potrebno doplačati.

2.7.3. PEARSONAL CAPITAL

nam pomaga doseči finančne cilje tako, da meri, primerja in ocenjuje naše ravnanje z denarjem na več različnih platformah, tako da imamo vedno pregled nad našim denarjem (FinancePro, 2018).

Minus: aplikacije nismo mogli oceniti, saj je na naših telefonih nismo našli.

2.7.4. EXPENSE IQ

je interaktivni finančni asistent, ki analizira vse, kar počnemo s svojo denarnico, karticami in različnimi računi. Opominja nas na pretečene račune in je dovolj zmogljiv tudi za manjše podjetje (FinancePro, 2018).

Plus: v aplikaciji je poudarek na estetiki. Lahko si sam spremeniš svojo valuto in jezik aplikacije.

Minus: aplikacijo bo morali na začetku bolje predstaviti, saj je v njej zelo veliko stvari.

2.7.5. GOODBUDGET

sledi stroškom in prihodkom ter omogoča, da aktivno načrtujemo svoje finance z vnaprej določenim sistemom. S tem, ko finance razporedimo v določene kategorije in se odločimo za vsote, ki jih bomo namenili tem kategorijam, smo vedno na tekočem z našimi finančnimi podatki (FinancePro, 2018).

Plus: aplikacija deluje hitro in brez težav.

Minus: barve in estetika aplikacije nam niso všeč, zgradba aplikacije je zapletena in težko razumljiva.

2.7.6. WALLY

je aplikacija, ki obljublja veliki pregled nad financami, z njo pa lahko dosežemo pravo ravnotežje med prihodki in izdatki. Deluje z vsemi pomembnejšimi valutami, je brezplačna in

nam omogoča poglobljen vpogled, kam in tudi s kom izginja naš denar, saj lahko označimo prijatelje in kraje, kjer smo plačali neki račun (SiolNet, 2021).

Minus: aplikacije nisva mogla oceniti, saj je narejena v španščini.

2.7.7. MINT

je ena najbolj znanih aplikacij za osebne finance, s katero lahko vodimo proračun, naše transakcije razvrsti v kategorije, prikaže nam tudi, kako trošimo svoj denar, spremljamo lahko različne naložbe ter načrtujemo plačila komunalnih storitev, za račune, ki jih plačamo ročno, pa lahko v koledar pošlje e-poštne opomnike ali doda datum zapadlosti plačila (SiolNet, 2021).

Minus: aplikacije nismo mogli oceniti, saj je na naših telefonih nismo našli.

2.7.8. YOU NEED A BUDGET (YNAB)

temelji na tem, da najprej analiziramo svojo finančno sliko, da prepoznamo vzorec potrošnje, nato pa naredimo načrt vračanja denarja. Na voljo nam je 34-dnevni brezplačni preizkus. Lahko povežemo bančne račune, določimo cilje, prispevamo k prihrankom in prilagodimo kategorije porabe (SiolNet, 2021).

Minus: aplikacije nismo mogli oceniti, saj je plačljiva, brezplačnega preizkusa nismo našli.

2.7.9. PRISM

poskrbi, da imamo popoln pregled nad plačilom položnic in naročnin. Pred datumom plačila dobimo opomnik, da ne bi pozabili in po nepotrebnem plačevali obresti zaradi zamud. Roke zapadlosti nam doda v koledar. Potrebno pa je poudariti, da je le bolj uporabna na ameriških tleh s svojimi lokalnimi ponudniki. S samo aplikacijo lahko plačujemo račune, tako da razporejamo plačila na različne dni (SiolNet, 2021).

Minus: aplikacije si nismo mogli naložiti na telefon.

2.7.10. SPENDEE

nam omogoča ustvarjanje skupnih denarnic s svojimi bližnjimi, s katerimi lahko upravljamo skupne proračune. Uvozimo lahko bančne transakcije, ki jih kategorizira za boljši vpogled nad tem, kako vsak mesec porabimo denar in lahko ročno dodamo stroške. Če se odpravljamo na

kakšen poseben dogodek, lahko posebej za ta dogodek ustvarimo kategorijo, ki bo spremljala našo porabo in se držala proračuna (SiolNet, 2021).

Plus: aplikacije je estetska in preprosta, je lahko obvladljiva.

Minus: aplikacija dela zelo počasi.

2.7.11. MOBILLS

organizira stroške po kategorijah, tako da lahko spremljamo porabo denarja. Aplikacija za načrtovanje proračuna vključuje interaktivne grafikone, ki nam omogočajo analizo osebnih finančnih slik, ko si zastavljamo večje finančne cilje. Dodamo lahko vse račune in roke zapadlosti, da bomo lahko spremljali, kdaj je treba račune plačati. Brezplačna različica aplikacije ima omejene funkcije, medtem ko bomo z nadgradnjo na premium različico dobili popoln dostop do vseh funkcij (SiolNet, 2021).

Plus: aplikacija je estetska z zanimivimi barvami.

Minus: aplikacija deluje zelo počasi, za boljše različice je potrebno plačati.

Po pregledu aplikacij smo ugotovili, da kljub zagotovitvi, da aplikacije niso zahtevne, ne ustrezajo potrebam osnovnošolcev, torej mladih, ki šele vstopajo v svet financ. Zdi se nam nujno, da se ustvari aplikacija, ki bi bila načrtovana posebej za mladino. Torej privlačna na pogled, mladostna, v slovenščini, preprosta za uporabo in ki ne bi zahtevala preveč zmogljivih telefonov. Pomembno se nam zdi, da bi bila v celoti brezplačna, da ne bi bilo potrebno za vsako dodatno funkcijo posebej plačevati. Ker takšne aplikacije žal še ni na voljo, smo finančni načrt valet naredili brez uporabe aplikacij.

2.8. FINANCE V UČNIH NAČRTIH ZA OSNOVNO ŠOLO

2.8.1. Družba 4. in 5. razred

Učenci pridobivajo znanja o svojem okolju, spoznavajo in vrednotijo razmerja med posameznikom, družbo in okoljem v vseh njegovih sestavinah, interakcijah ter soodvisnostih.

Temeljni pojmi: delo, poklic, zaposlitev, brezposelnost, delavnik, praznik, potrošništvo (Digitalizirani učni načrti, 2011a).

2.8.2. Gospodinjstvo 5. razred

Denar je vse, kar ljudje sprejemajo v poplačilo za blago in storitve. Skozi stoletja so imele vlogo denarja različne stvari, npr. školjke, kamni, noži, razne kovine. Najpogostejši kovini, ki so ju uporabljali za izdelavo kovancev, sta bili zlato in srebro. Običajno je veljalo, da je vrednost kovanca enaka vrednosti kovine. Danes običajno velja, da je vrednost materiala, iz katerega je izdelan denar, manjša od vrednosti denarja.

Učenke/učenci analizirajo neliterarno delo ali časopisni članek o zgodovinskem pojavljanju denarja, se seznanijo z načinom plačevanja in novimi pojmi, interpretirajo funkcije denarja, izdelajo finančne načrte letnih stroškov (npr. za učenčevo obleko, obutev ipd.), utrdijo pomen odločanja razvijajo odnos do denarja.

Temeljni pojmi: kovanci in bankovci, knjižni denar, menjalni posrednik, hranilec vrednosti, mera vrednosti, plačilno sredstvo, gotovinsko plačilo, obročno odplačevanje, plačilo z odlogom (plačilna kartica), kombinirani načini posojila, prihodki – prejemki, odhodki – izdatki, sprotno evidentiranje prejemkov in izdatkov, družinski proračun, žepnina, delnice, vzajemni skladi, depozit (Digitalizirani učni načrti, 2008).

2.8.3. Gospodinjstvo 6. razred

Učenci obrazložijo pojma proizvodnja in poraba, poiščejo informacijo o proizvodih in storitvah, razvijajo kritičen in odgovoren odnos do potrošništva. V poglavju Proizvodnja in poraba se pojavijo vprašanja: kaj moramo vedeti o izdelkih, kaj moramo vedeti o storitvah, kaj so finančne storitve (Digitalizirani učni načrti, 2008).

2.8.4. Matematika

Finančna pismenost se najde v sklopu Druge vsebine – Problemi z življenjskimi situacijami. Cilj v 9. razredu je npr., da učenci raziskujejo, razumejo in interpretirajo različne življenjske situacije in povezujejo znanja različnih predmetnih področij in matematičnih vsebin (npr. nakup hiše, iskanje informacij na internetu, časovni pasovi idr.) Cilji nižjih razredov niso zapisani tako, da bi lahko takoj prepoznal finančne vsebine, odločitev učitelja je, koliko teh vsebin bo vnesel v pouk (Digitalizirani učni načrti, 2011b).

2.8.5. Domovinska in državljanska vzgoja in etika 8

Pri predmetu domovinska in državljanska vzgoja in etika je v 8. razredu poglavje Finance, delo in gospodarstvo. V učnem načrtu so navedeni naslednji standardi znanja: učenec navede in pojasni vsebino ekonomskih pravic slovenskih državljanov, razloži, kaj je podjetje in kakšna je

vloga podjetij v družbi, opredeli pojme kapital, kapitalizem, dobiček, delnica, pojasni razmerje med delodajalci in delojemalci, navede pravice, ki izhajajo iz delovnega razmerja, opredeli vlogo sindikatov in gospodarskih zbornic, navede nekaj pogostih vzrokov za konflikte med delodajalci in delojemalci in načine njihovega razreševanja, pojasni, zakaj imajo zaposleni pravico do stavke, pojasni pojem družbene pravičnosti in problem izkoriščanja, navede vire, iz katerih država pridobiva sredstva za svoje delovanje, našteje nekaj vrst javne porabe, loči nekatere vrste davkov, opredeli, kaj je smotrna poraba javnega denarja (Digitalizirani učni načrti, 2011c).

2.8.6 Tehnika in tehnologija

Vrednotenje (ocena dela in oblikovanje cene)

Učenci preizkusijo izdelek, ga ovrednotijo in predstavijo ideje za izboljšanje, izračunajo ceno izdelka z računalniškim orodjem. Standardi znanja in minimalni standardi: učenec preizkusi ustreznost izdelka, izračuna stroške izdelave predmeta, ovrednoti svoj prispevek (Digitalizirani učni načrti, 2011d).

2.9. VARČEVANJE

Varčevanje pomeni razumno porabljanje denar ali dobrine in privarčevati različne vsote denarja. Vedno gre za poskus porabiti manj kot zaslužimo, presežek pa lahko naložimo v različne naložbene oblike. Varčevalec je vsak, ki varčuje in shranjuje prihranke, ki jih lahko porabi v prihodnosti oziroma jih investira v različne naložbe. Varčevanje lahko razumemo zelo ozko kot nalaganje denarja na banki v različnih zneskih, za različna časovna obdobja in različne višine obrestnih mer, torej kot depozite različnih oblik. Lahko pa pojem opredelimo širše in tem oblikam priključimo še ostale naložbene možnosti, kot na primer v različne finančne sklade ali varčevanje za pokojnino (Ljubljanska banka, b. d., Glavnik, 2005)

V starih časih so bili v družbah Zahoda pujski neke vrste denarna rezerva revežev. Pujsek, ki so ga spomladi kupili na trgu, je živel od ostankov v gospodinjstvu in se od zime lepo zredili, da je bil primeren za zakol. Naš hranilnik, ki ga hranimo z drobižem, se redi na enak način. Ko je poln, ga lahko razbijemo. V nemško govorečih deželah je bil običaj, da so vajencem (fantom, ki so prihajali v uk rokodelcem) dali pujsa kot plačilo za celoletno delo. Pujs je tako postal simbol za investiranje, tako denarja kot v mlade ljudi (Bailey, 2007c).

2.10. ŠOLSKA HRANILNICA

V šolskem letu 1971/72 smo v OŠ Lovrenc na Pohorju ustanovili prvo pionirsko hranilnico v Jugoslaviji. Do ustanovitve je prišlo na pobudo gospe Milene Pečnik, takratne učiteljice in kasneje tudi prve mentorice šolske hranilnice. Šolska hranilnica (ŠH) je poslovala med glavnim odmorom, v njej pa so delale vedno po tri učenke, pod budnim očesom mentorice. Delovale so v ravnateljavi pisarni, kjer je bila shranjena tudi vsa dokumentacija; dnevnik poslovanja, evidenčni kartoni, hranilne knjižice in tudi zvezek, kjer so bili evidentirani vsi varčevalci. Vse delavke so računale peš, zato je račun vedno šel skozi dve računarki, kasneje pa je vse račune še enkrat pregledala mentorica. Poslovanje so pregledali bančniki na Komunalni banki v Mariboru (KBM), kamor so enkrat letno odpeljali vso dokumentacijo. Gospa Milena se z grenkobo spominja dogodka, ki je vse delavke in tudi njo obdal z obupom, namreč iz Komunalne banke so dobile poročilo, v kateri je bila ugotovljena zmota za en dinar. Ker pa je bilo delovanje šolske hranilnice tako vzorno, so z delom nadaljevale. ŠH je pritegnila učence, saj je bila to velika novost na šoli, poslovanje z denarjem in zahajanje v ravnateljave prostore ni bilo vsakodnevno, učenci pa so lahko samostojno upravljali s svojim denarjem, za varčevanje pa so dobivali različne nagrade. Mentorica Milena Pečnik pa se je morala udeleževati sestankov z vodilnimi bančniki v Mariboru, bila je tudi članica sveta banke. Kasneje je to vlogo prevzel gospod Vili Šumer (Forstner idr., 2002).

Menimo, da je bila taka organizacija hranilniške dejavnosti v veliko podporo pri kasnejšem poslovanju z banko v odrasli dobi in hkrati dobra metoda za finančno opismenjevanje s področja bančništva in ravnanja z denarjem.

Pri nastajanju raziskovalne naloge smo se pogovarjali z vzgojiteljico Natašo Brezovnik, ki je našo šolsko hranilnico vodila do njene ukinitve. V nadaljevanju predstavljamo njeno razmišljanje, pogovarjali smo se 23. januarja 2023.

Šolska hranilnica je delovala je v okviru Nove KBM. Otroci so imeli možnost dvakrat tedensko v dopoldanskem času položiti denar ali privarčevani denar dvigniti. Dnevni izkupiček so varčevalci lahko odnesli na banko. Na podlagi izkupička oz. privarčevanega denarja so se konec meseca obračunale obresti. Začetka delovanja sogovornica ne pozna, konec je pa bilo z letom 2010. Šolsko hranilnico so ukinili zaradi nove davčne zakonodaje, ki ni več dopuščala takšnega načina poslovanja. Pri šolski hranilnici je bilo odlično predvsem to, da so se otroci že zelo zgodaj lahko srečali z varčevanjem in denar namensko privarčevali za želje, ki so jih imeli, če so jih seveda starši pri tem tudi vzpodbujali. Otroci so bili dvakrat letno praktično nagrajeni, če

so vsak mesec vsaj enkrat obiskali šolsko hranilnico. Slabost je bila ročna obdelava podatkov, ki je vzela zelo veliko birokratskega časa. Po njenem mnenju bi zagotovo bilo smiselno, da bi otroci dobili občutek, kako ravnati z denarjem, zato je velika škoda, da šolska hranilnica več ne deluje. Slabost je bila tudi ta, da za varnost ni bilo posebej poskrbljeno, če si naredil napako, si sam kril manjko denarja. Sogovornico smo tudi vprašali, če se morda spomni nagrad banke za najboljšega varčevalca ali najbolj uspešno šolsko hranilnico. Slišali smo namreč, da so bile nagrade npr. računalnik, kolo ... Spomni se, da je bil izžreban naš varčevalec, ki je dobil kolo. Misli pa, da smo prišli na vrsto vsakih nekaj let, ko so izžrebali enega varčevalca iz naše šole. Naši starši se spominjajo plastičnih ježkov, ki so bili zaščitni znak banke in otroškega varčevanja. Sogovornica meni, da je šparovček še danes lahko zelo dober pripomoček pri učenju otrok ravnanja z denarjem. Kot najbolj pozitiven dogodek iz zgodovine naše šolske hranilnice navaja spomin, kako prijetno je bilo gledati otroke, ki so z veseljem in z zadovoljstvom prejeli zasluženo nagrado in jo pokazali sošolcem. Grenak priokus pa ji je pustil dogodek, ko si je en otrok sam popravil znesek v hranilni knjižici in je seveda morala poklicati starše na pogovor.

2.11. ŠTIPENDIJA

Štipendijo Fran (2016) opredeli kot denarno pomoč, ki jo daje kaka ustanova, skupnost za šolanje ali strokovno izpopolnjevanje. Kadrovska štipendija je opredeljena kot štipendija, ki jo daje delovna organizacija za šolanje delavcev za svoje potrebe.

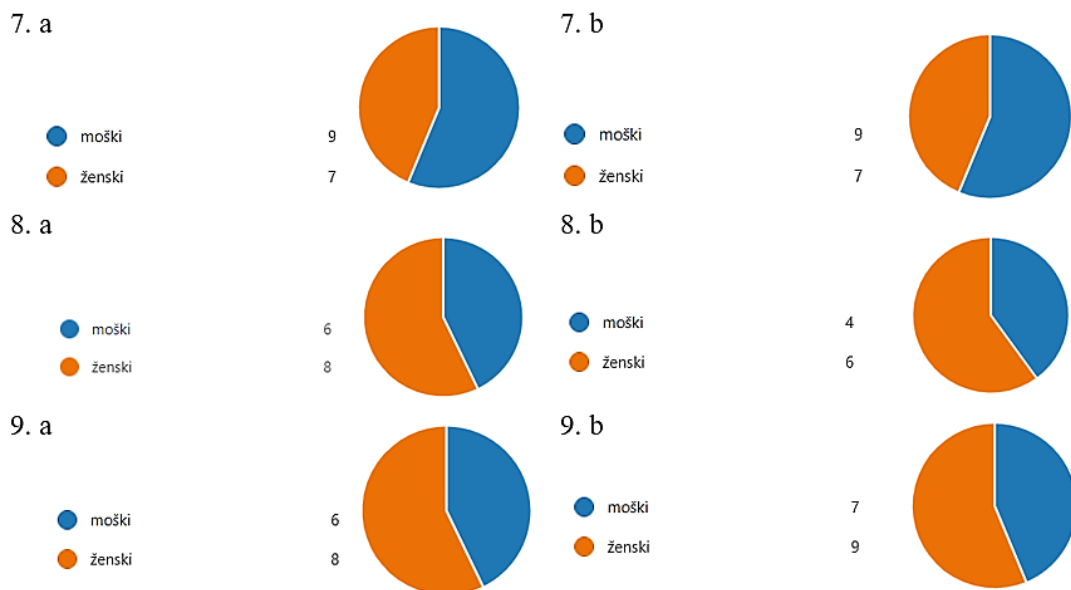
V Sloveniji imamo več vrst štipendij in nekatere izmed teh so: kadrovska štipendija, državna štipendija, Zoisova štipendija, štipendija za deficitarne poklice. Vsaka štipendija ima svoje pogoje za pridobitev in omejitve, ki jih mora dijak dosegati, če želi pridobiti željeno štipendijo in jo tudi ohraniti (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije, 2023). Več o štipendijah je zapisano na straneh, kjer opisujemo delavnico v 9. razredu.

3. EMPIRIČNI DEL

3.1. ANKETA O FINANČNI PISMENOSTI

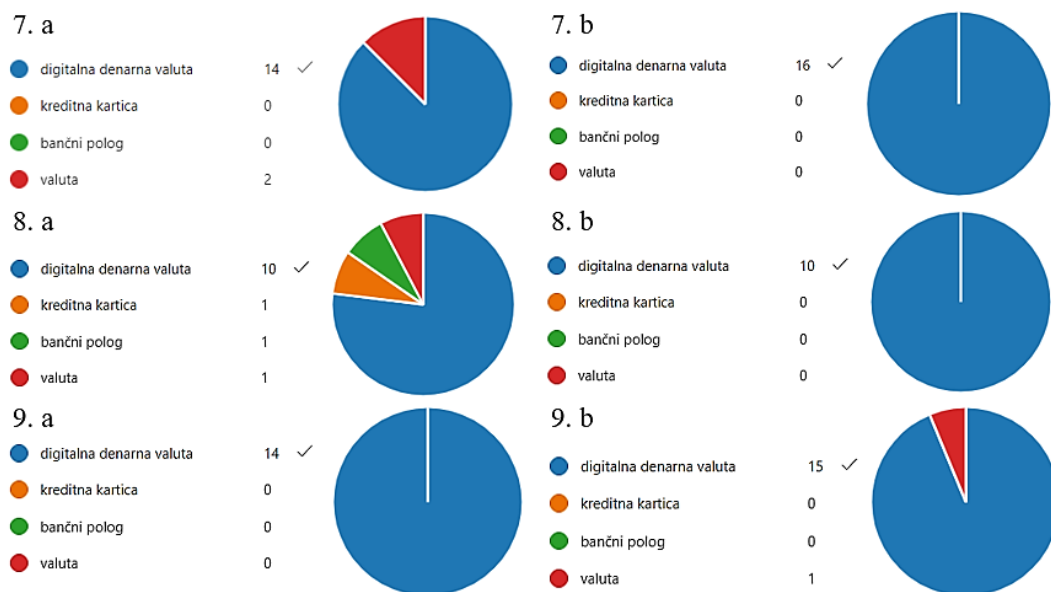
Anketa je bila opravljena in analizirana v mesecu februarju 2023. Sodelovali je 86 učencev 3. VIO OŠ Lovrenc na Pohorju, 32 sedmošolcev, 24 osmošolcev in 30 devetošolcev. Za zbiranje odgovorov in analizo podatkov smo uporabili Microsoftovo aplikacijo Forms.

Graf 1: Spol

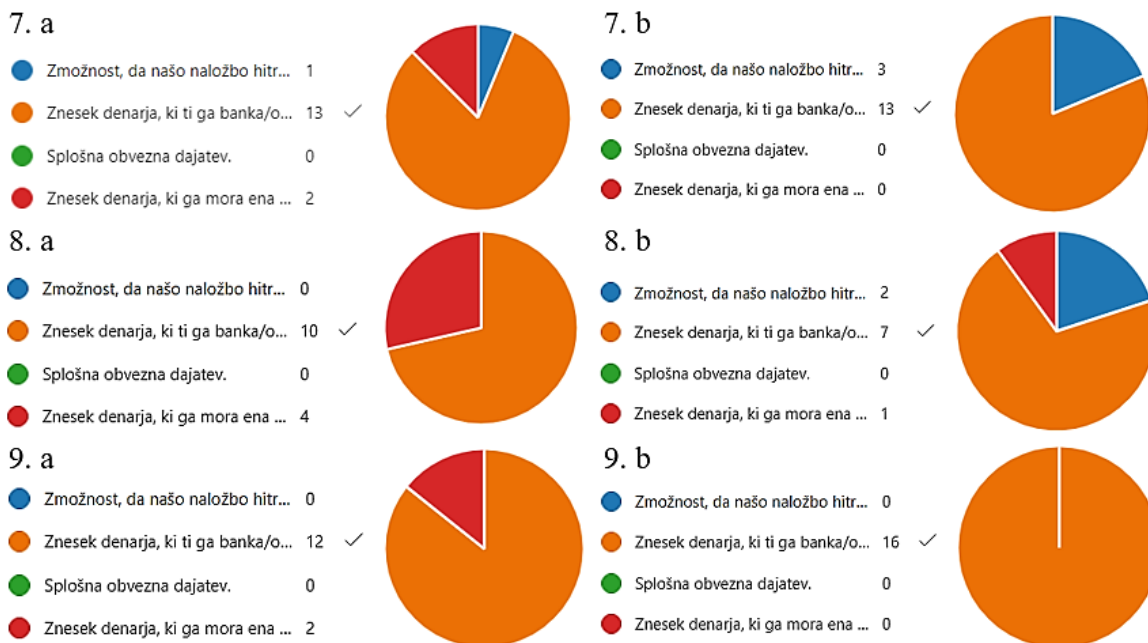
Od vseh učencev, ki so sodelovali pri tej anketi, je bilo enainštirideset fantov in petinštirideset deklet. Razmerje med spoloma je enakovredno.

Graf 2: Kaj je bitcoin?

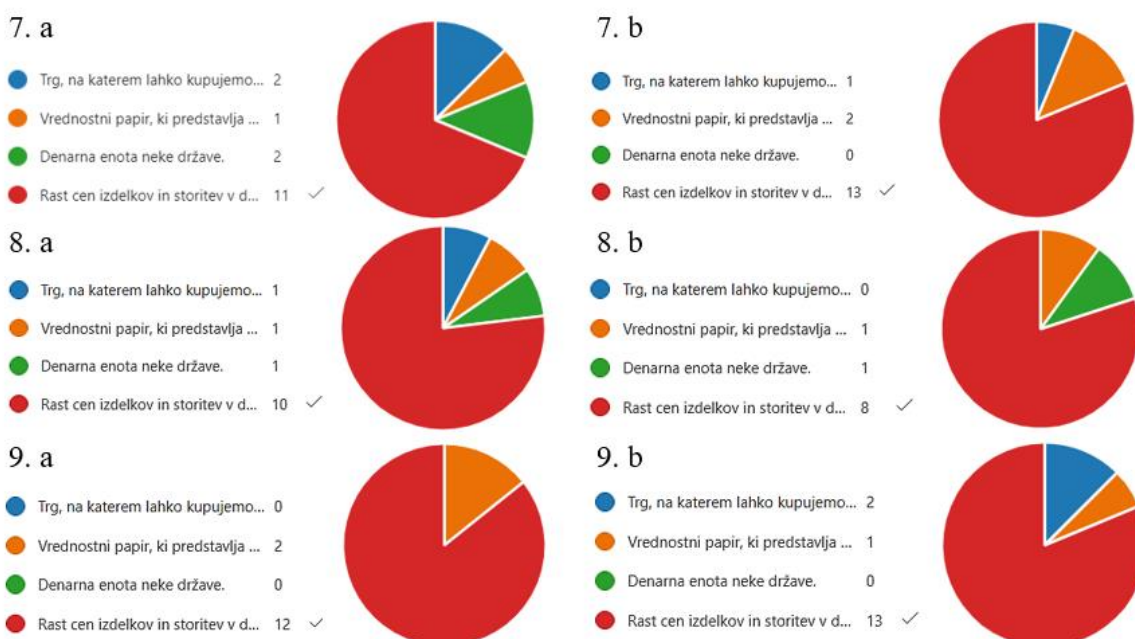
Učenci zelo dobro poznajo definicijo Bitcoina, v sedmem a, osmem b in devetem a vsi učenci poznajo ta pojem. Malo manj kot četrtina vseh učencev v osmem a ne pozna pojma Bitcoin, kar je najslabši rezultat tega vprašanja. Kar 91 % vseh anketirancev je odgovorilo pravilno.

Graf 3: Kaj je kredit?

Učenci tudi dobro poznajo pomen besede kredit, v devetem b vsi učenci poznajo pravilen odgovor. Najslabše je na vprašanje odgovoril osmi a, saj več kot četrtina učencev ni poznala pravilnega odgovora. 82,5 % vseh anketirancev je odgovorilo pravilno.

Graf 4: Kaj je inflacija?

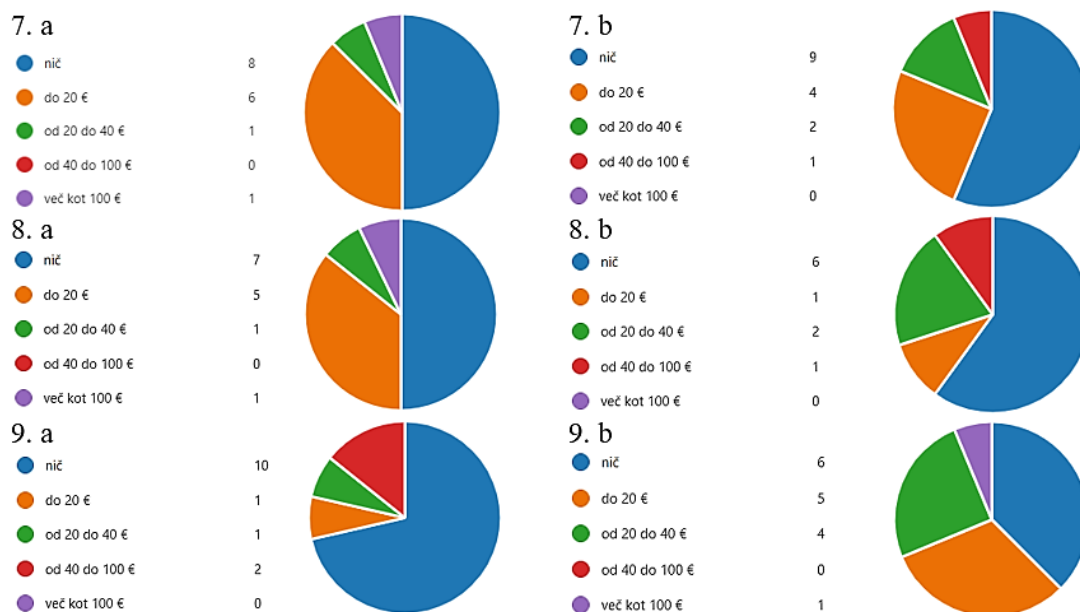
Pri vprašanju, kaj je inflacija, je prišlo do manjših težav, kar je presenetljivo, saj se v današnjem času pogosto srečamo s tem pojmom. Najslabše je odgovoril sedmi a, nekaj več kot četrtna učencev ne pozna pojma inflacija. Najboljše pa se je odrezal deveti a, kjer sta samo dva učenca odgovorila narobe. Dobre tri četrtine (77, 9 %) vseh anketirancev je odgovorilo pravilno.

Graf 5: Kaj je likvidnost?

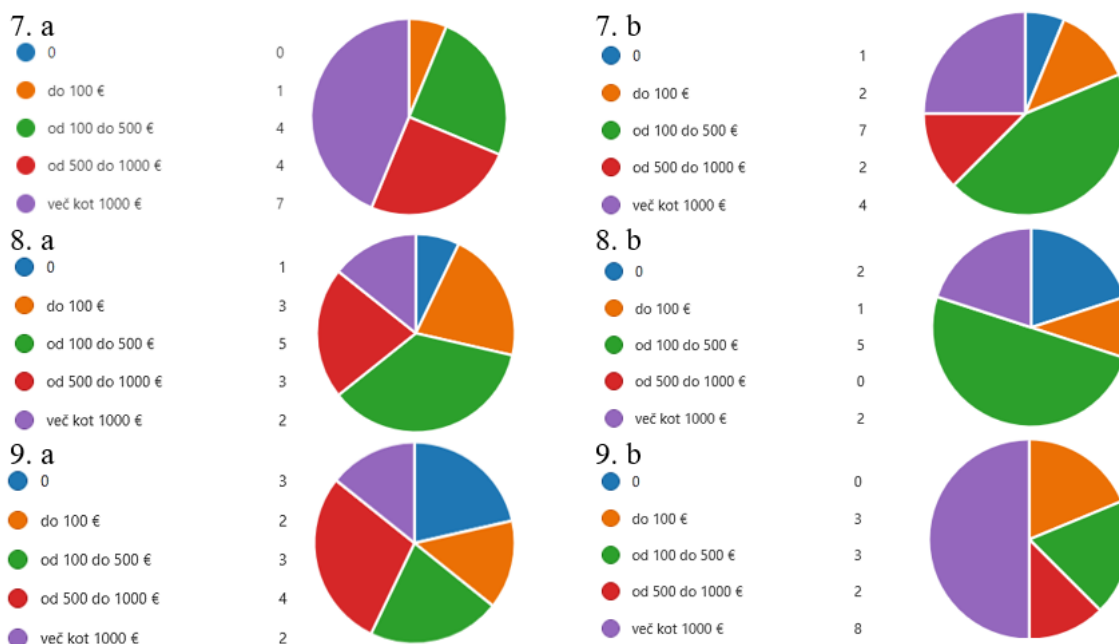
Po predvidevanjih veliko učencev ni vedelo, kaj je likvidnost, najboljše se je odrezal deveti a z več kot tremi četrtinami pravih odgovorov. Presenetljivo je, da sta v devetem b samo dva učenca odgovorila pravilno, saj so tudi ti učenci imeli dan dejavnosti na to temo, kjer smo se pogovarjali tudi o tem pojmu. Le 43 % vseh anketirancev je odgovorilo pravilno.

Graf 6: Koliko žepnine dobite na mesec?

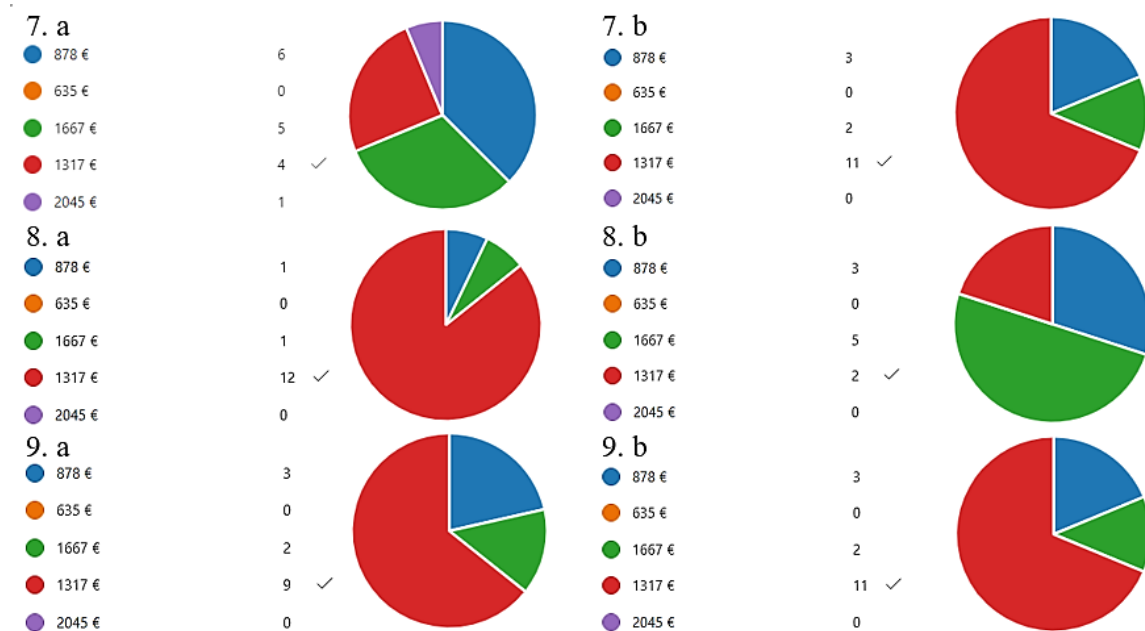
V skoraj vsakem razredu več kot polovica učencev ne dobi žepnine, razen v devetem b, kjer deset učencev dobi žepnino. Največ, dvaindvajset žepnin, znaša do dvajset evrov, enajst jih znaša med dvajset do štirideset evrov, štirje učenci imajo žepnino v vrednosti od štirideset do sto evrov, trije učenci pa imajo žepnino višjo od stotih evrov. V devetem a dobi najmanj učencev žepnino. Več kot polovica anketirancev (53,4 %) ne dobi žepnine.

Graf 7: Koliko denarja imate privarčevanega?

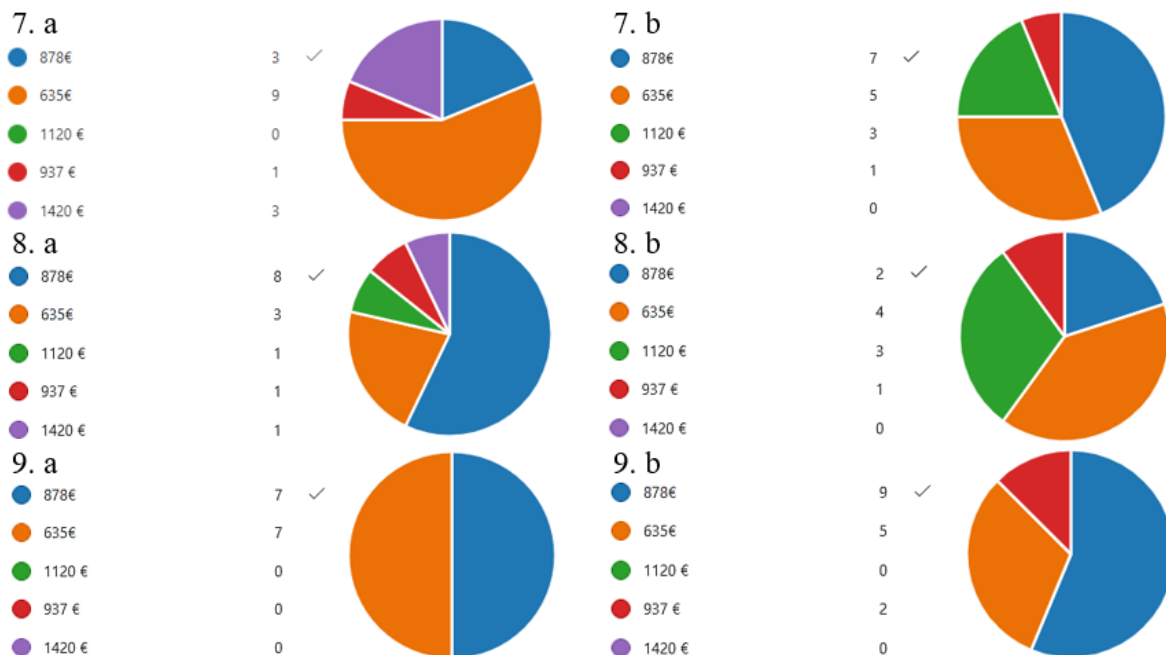
Učenci imajo privarčevane zelo različne vsote denarja. Največ denarja imajo privarčevanega učenci devetega b, saj ima kar polovica učencev privarčevano več kot tisoč evrov. Največ učencev, ki nimajo privarčevanega denarja, obiskuje deveti a. To niti ni tako presenetljivo, saj so pri prejšnjem vprašanju navedli, da ne dobivajo žepnine. V sedmem a in devetem b pa ima vsak učenec privarčevanega vsaj nekaj denarja. Slaba tretjina vseh anketirancev (29 %) ima privarčevanih več kot 1000 evrov, brez prihrankov je le 7 učencev (8,1 %).

Graf 8: Kolikšna je povprečna mesečna plača v Sloveniji?

Največ pravilnih odgovorov na to vprašanje je bilo v osmem a, najmanj pa v osmem b. V tem razredu jih je kar polovica mislila, da povprečna mesečna plača v Sloveniji znaša tisoč šesto sedeminšestdeset evrov. Na splošno gledano so učenci dobro seznanjeni, koliko znaša povprečna plača, dobra polovica (56,9 %) jih je odgovorila pravilno.

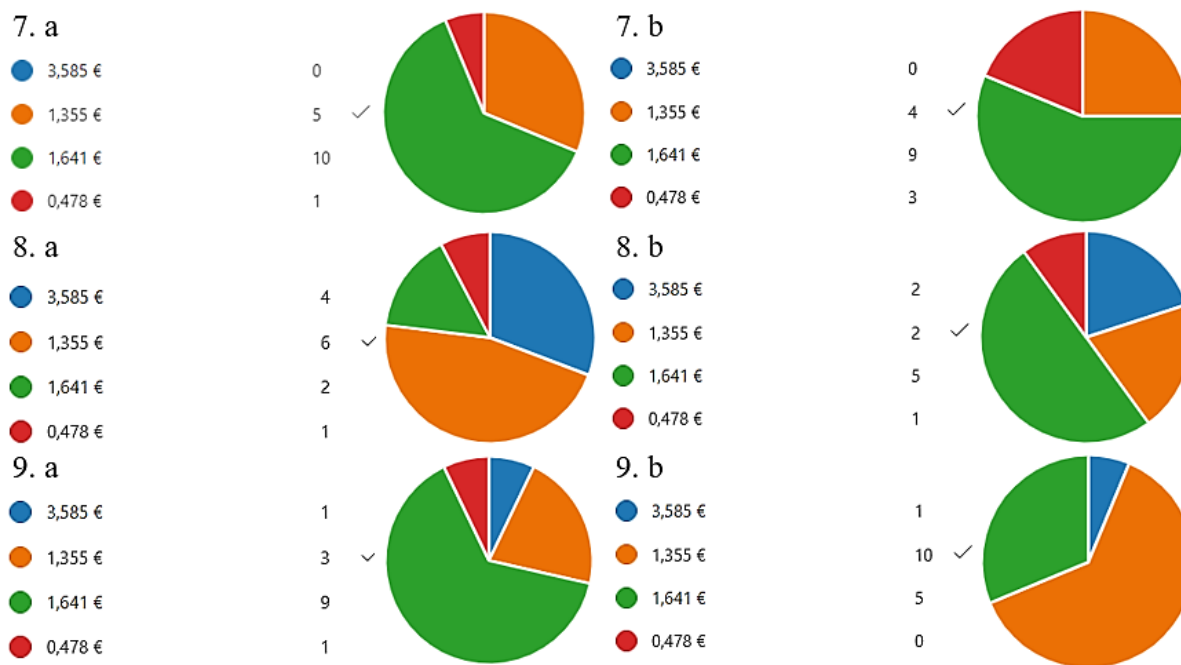
Graf 9: Kolikšna je minimalna plača v Sloveniji?

Na vprašanje, koliko znaša minimalna plača v Sloveniji, je pravilno odgovorilo največ učencev v devetem b. Najmanj pravilnih odgovorov je bilo v osmem b, pa tudi sedmi a se je slabo

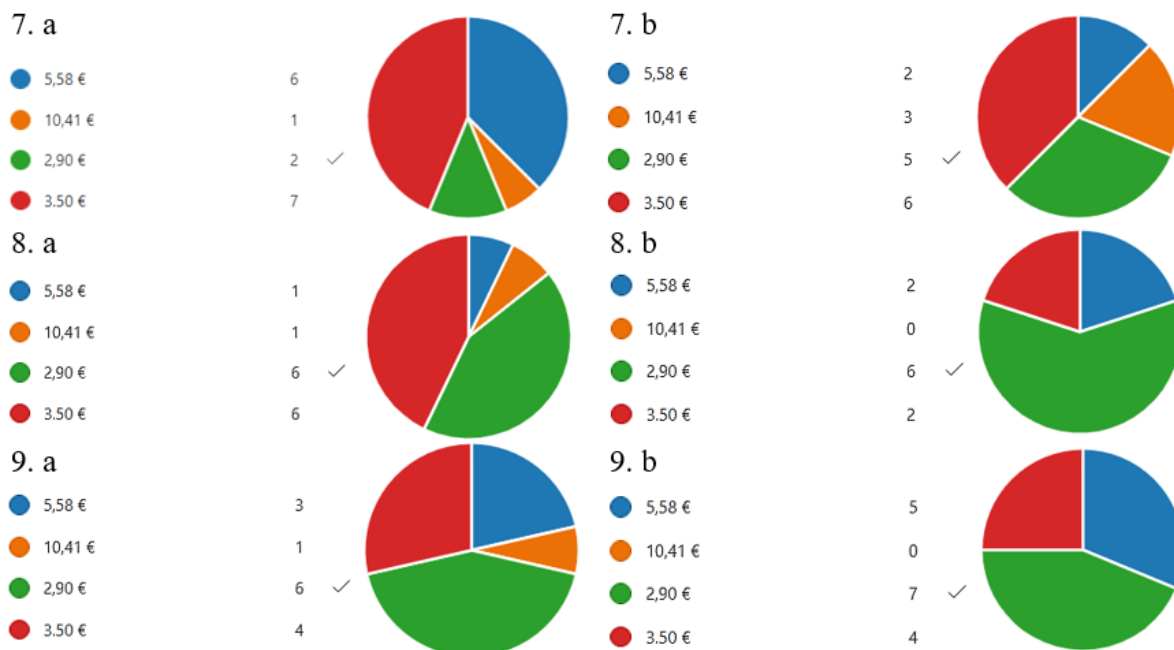
odrezal, saj očitno nimajo realne predstave o višini dohodkov v Sloveniji. Pri minimalni plači so se odrezali slabše, pravilno je odgovorilo 41,8 % vseh anketirancev, kar 38,3 % učencev je izbralo najnižjo postavko, to je 635 evrov, le štirje so izbrali najvišjo postavko.

Graf 10: Koliko stane liter 95-oktanskega bencina na lovrenškem bencinskem servisu?

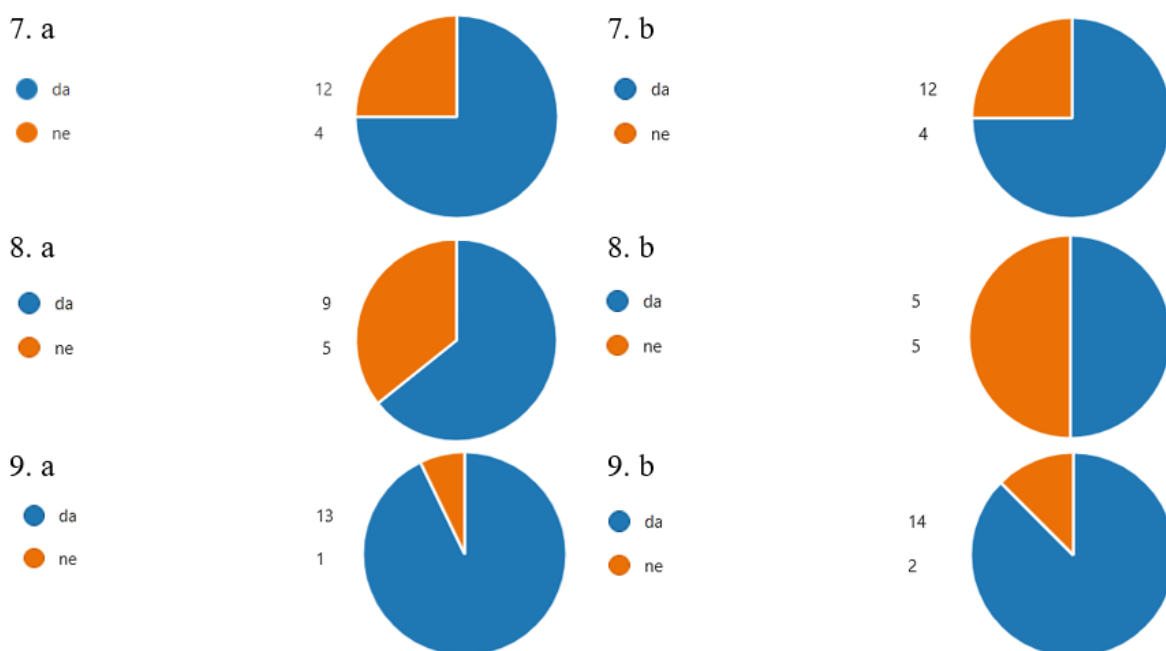
Največ učencev (46,5 %) je zmotno odgovorilo, da je cena litra bencina 1,641 evra. Pravilno jih je odgovorilo 34,8 %. Najbolje se je odrezal deveti b, najslabše pa sedmi a, vendar tudi deveti a ni zaostajal. Nekaj učencev je odgovorilo, da je liter bencina še dražji, ampak tudi delež odgovorov, da liter bencina stane manj kot pol evra (8,1 %), ni zanemarljiv. Seveda ob tako hitro spremenljivih cenah bencina ni čudno, da toliko učencev ni odgovorilo pravilno.

Graf 11: Koliko stane šolsko kosilo?

Tudi pri tem vprašanju je bil delež pravih odgovorov precej nizek (37,2 %), predvsem pri mlajših učencih. Najbolje so ceno poznali učenci osmega b, najslabše pa učenci sedmega a. Tretjina učencev je napačno odgovorilo, da je cena šolskega kosila 3,50 evra. Večinoma so učenci iz sedmega a in devetega b narobe odgovorili, da šolsko kosilo stane 5,58 evra. Šest učencev, kar polovica sedmega b, pa je mislilo, da je kosilo drastično dražje ter stane 10,41 evra.

Graf 12: Ali ste že kdaj zaslužili denar?

Na vprašanje, če so že kdaj zaslužili denar, je tri četrtine učencev (75,5 %) odgovorila z da. Največ učencev, ki so sami že kdaj zaslužili denar, obiskuje deveti a, kar polovica iz osmega b pa tega še nikoli ni storila. V sedmih razredih pa je bil delež obeh odgovorov enak, saj je tri četrtine učencev iz obeh razredov že kdaj zaslužilo denar.

Graf 13: Če je odgovor da, kako?

7. a Prodala sem par stvari. Pomagal sem ljudem. Delanje. Preprosto. Naredila sem neka opravila. Da se komu pomagal. Pomagala sem babici. Delal sem. S pomaganjem, prodal sem neke stvari. Pomagal sem pri hišnih opravilih.	7. b Z grabljenjem listja ali prodajanje doma narejenih izdelkov. Pospravljala doma okrog hiše. Delal sem v domači gostilni. Pomagal babici. Z delanjem. Da sem trdno delal. Prodajanje stvari na tržnici, pred hišo itd. Ko sem pomagal podirati hišo Hodniku. Pomagal pri sorodnikih. Iz kakšnih igrice. Sestram pomagam, pa mi plačajo včasih. Prodajanje. Pomoč starejšim.
8. a S pomočjo pri hišnih opravilih. Sprehajanje psov, varstvo otrok, delo na ranču. Dobila sem denar z delom v očetovem podjetju. Pomagala sem pri vsakdanjih opravilih. Pomagala sem na kmetiji. Pomagal sem pri kolinah. Doma sva s prijateljico prodajali torbice in vrečke sivk ter na morju sem prodajala školjke. Pomagal sem voziti pesek in zemljo, kopal sem z bagrom.	8. b Ko grem na morje. V mamini službi. S košenjem trave pri sosedu. Prodajal sem plakate za novo leto. Z nošenjem pepelnika.
9. a Opravljanje priložnostih del, kidanje, košenje, pomoč sosedom ... Čuvala sem otroke svoje sestre. Prodajala sem limonado. S prodajo slik (naslikanih).	9. b Pokosil sem travo. Delo v domačem baru, pomožni sodnik na košarkarskih tekmah. Pomagal sem pri zunanjih opravilih. Igrala in pela sem. Na bazarju, pri prodaji vstopnic. Pomagal sem pri rojstnem dnevu. Pomagala sem dedku. Delo pri starših v njihovi pekarni.

Delo doma. Pomagala sem nositi pijačo na prireditvi. Čiščenje avta. S promocijo. Z delom na domači kmetiji. Na Bolhi sem prodal par stvari. Pomagal sem pri domačem delu in zaslužil. Pomagal sem babici, delal za druge družinske člane. Čuvala sem otroke.	Prodajala sem školjke na morju. Pomagala sem staršem. Pomožna zapisnikarica na košarkarski tekmi sem bila. Zapisnikar na tekmah.
--	--

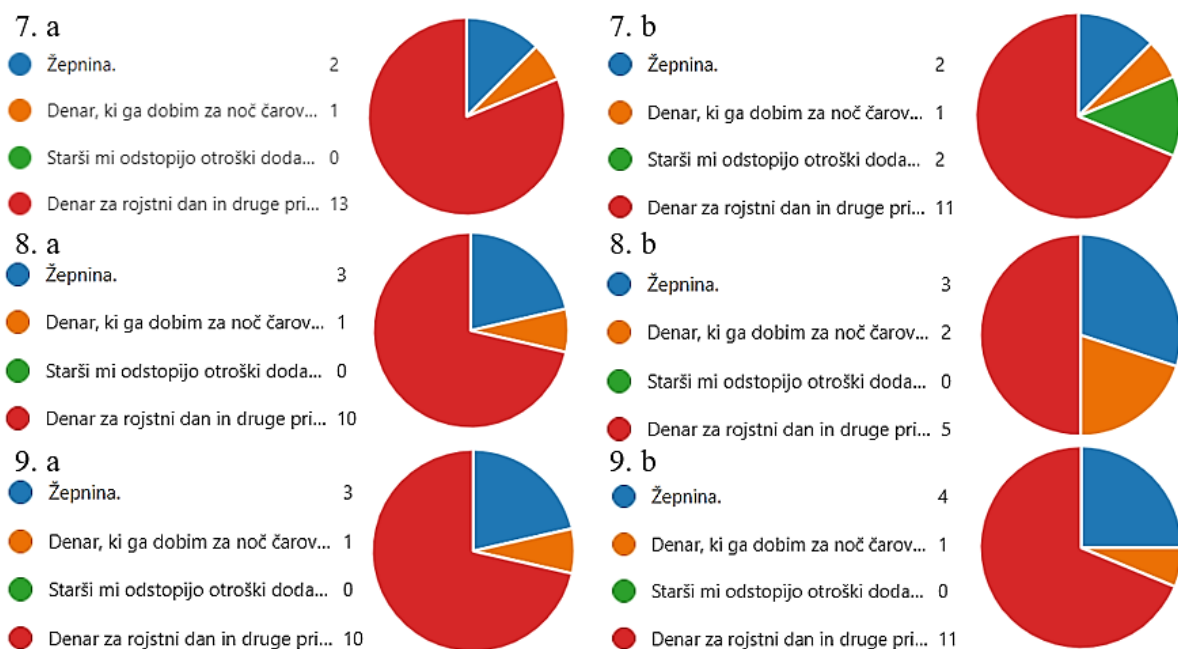
Načini služenja so v večini primerov enaki, učenci so pomagali doma in pri znancih, prodali so nekaj lastnine, izdelali in prodajali svoje izdelke, nekateri so bili tudi pomožni zapisnikarji na tekmah.

Graf 14: Koliko denarja ste dobili za zadnji rojstni dan?

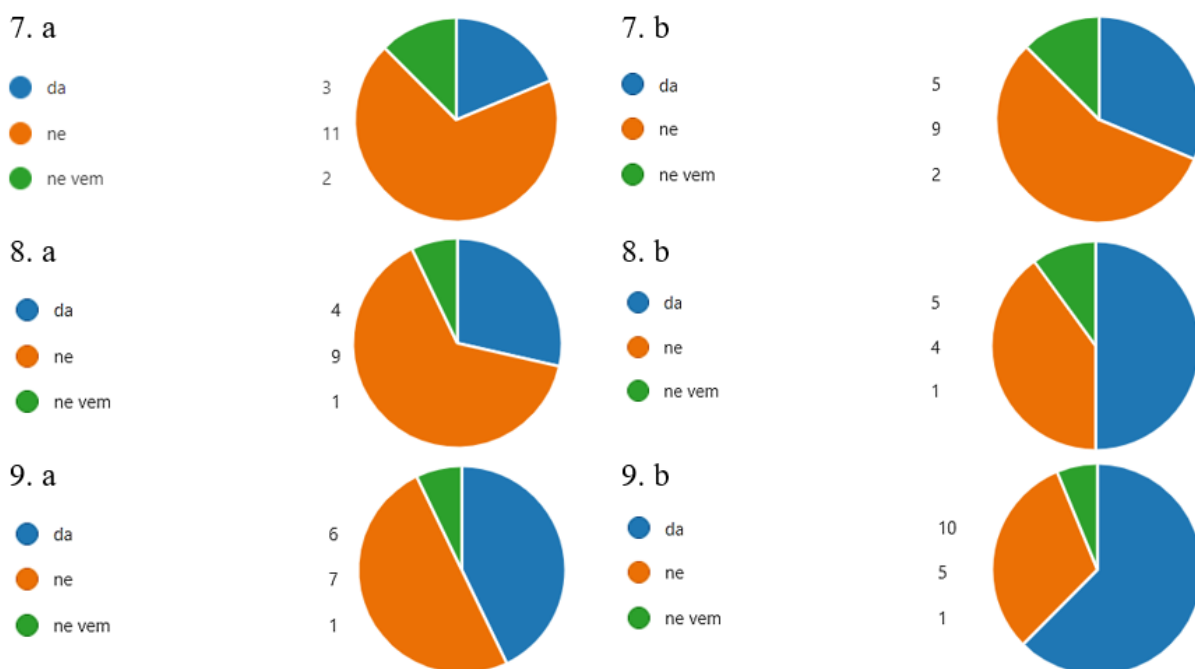
Za zadnji rojstni dan so učenci v večini dobili več kot sto evrov (47,6 %), le trije pa niso dobili denarja in so prejeli druga darila. V osmem b je največ učencev dobilo več kot sto evrov, v devetem a in osmem b pa je najmanj učencev dobilo več kot sto evrov. Le en učenec je navedel, da ni dobil nič denarja.

Graf 15: Kaj je vaš glavni vir dohodka?

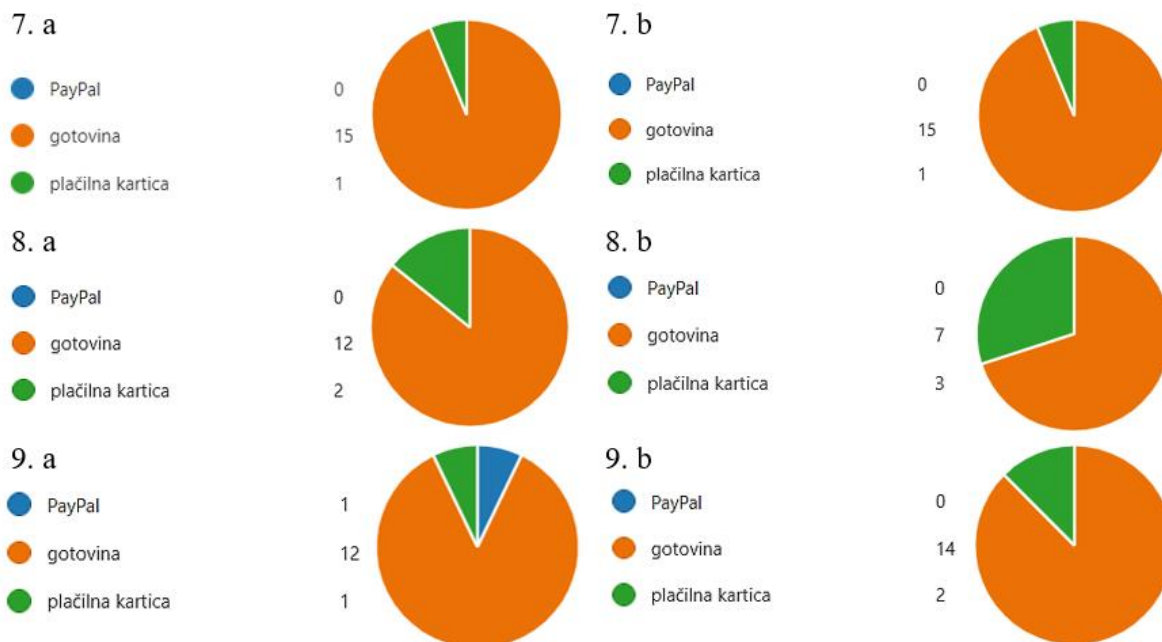
Za veliko večino učencev (69,7 %) je glavni vir dohodka denar, ki ga dobijo za rojstni dan in druge priložnosti. Takšnih učencev je največ v sedmem a, najmanj pa v osmem b. Samo ta dva razreda izstopata, v ostalih razredih je delež učencev, ki jim je glavni vir dohodkov denar, ki ga dobijo za rojstne dneve in druge priložnosti, približno enak. Samo dvema učencema starši odstopijo otroški dodatek, oba učenca pa hodita v sedmi b.

Graf 16: Ali imate bančni račun?

Na vprašanje, ali imajo učenci svoj bančni račun, je v devetem b največ učencev odgovorilo z da, najmanj pa v osmem b. Od vseh anketirancev jih ima 38,3 % svoj bančni račun. Skoraj 10 % učencev pa sploh ne ve, ali imajo svoj bančni račun, največ jih je z ne vem odgovorilo v sedmih razredih, vendar je v vsakem razredu vsaj eden, ki ne ve. Dobra polovica vseh anketiranih učencev nima svojega bančnega računa.

Graf 17: S katerim plačilnim sredstvom plačujete?

Po pričakovanjih velika večina učencev (87,2 %) plačuje z gotovino. Največ učencev, ki plačujejo z gotovino, obiskuje sedmi razred. S plačilno kartico plačuje 10 anketiranih učencev (11,6 %) , samo eden učenec plačuje s Paypalom.

4. FINANČNA PISMENOST NA OBISKU V REZREDU

4.1. UPN NI BAVBAV – Delavnica v 8. razredu

Delavnico smo izvedli v mesecu januarju v 8. a in b-razredu pri predmetu državljanska in domovinska vzgoja ter etika. Na začetku smo učencem za motivacijo zastavili nekaj vprašanj.

Kaj je UPN?

Odgovori učencev: nekaj z denarjem povezano, uradna pravna nadrejena, nekaj s plačili, uprava financ, upravni plačilni nalog, varnost financ na internetu, bančna kartica. Nihče ni pravilno razrešil akronima, še najbližji je bil odgovor upravni plačilni nalog.

Kaj pa položnica?

Odgovori učencev: list s sporočilom o plačilu, z njo plačujemo npr. elektriko, račun, če je ne plačaš, ti lahko država npr. odklopi elektriko, računi, ki jih dobiš konec meseca, da plačaš vodo, elektriko. Učenci so v veliki večini vedeli, da s položnico plačuješ.

Kakšne barve je?

Odgovori učencev: rdeče-rumeno-oranžna, rumeno-roza, rdeča in bela, roza, oranžna, zelena. Vsi učenci razen enega so vedeli, kakšne barve je položnica.

Ste jo že kdaj plačali? Ali ste bili zraven, ko jo je kdo plačal? Kaj pa izpolnili ali bili zraven, ko jo je kdo izpolnjeval?

Odgovori učencev: od 24 učencev je 5 učencev položnico že plačalo, 17 jih je bilo zraven, ko jo je plačeval kdo drug, sam jo je izpolnil le en, šlo je za elektronsko položnico, 17 jih je bilo zraven pri izpolnjevanju.

V osrednjem delu smo s pomočjo prosojnic učencem najprej razložili, kaj je položnica, katere podatke vsebuje in kje so ti zapisani.

Univerzalni plačilni nalog oziroma UPN je obrazec, ki mu pogovorno rečemo kar položnica, saj ga največkrat uporabljamo za plačila rednih mesečnih storitev. Obrazec je enoten za plačila v evrih v območju SEPA (Single Euro Payments Area), kar pomeni, da na enak način izvedete tako domača kot čezmejna plačila. UPN je lahko natisnjen ali v elektronski obliki (Računovodja.com, b. d.).

Slika 1: Primer UPN

The image shows a screenshot of a Slovenian Universal Payment Order (UPN) form. The form is divided into three main sections: 'Plaćnik' (Payer) in red, 'Prejemnik' (Payee) in yellow, and a central payment area. The 'Plaćnik' section includes fields for IBAN (SI56 0204 5001 9618 829), Reference (SI 08 1236-17-345679), Name (TESTNO PODJETJE D.O.O.), Address (PODJETNIŠKA 1, 1000 LJUBLJANA), and Country (SLOVENIJA). It also has a QR code and a 'UPN QR - potrdilo' label. The 'Prejemnik' section includes fields for IBAN (SI56 0292 3000 0012 362), Reference (SI 00 01112010), Name (NAZIV PODJETJA OZ. IME IN PRIIMEK FIZIČNE OSEBE), Address (TESTNA ULICA 11, 1000 LJUBLJANA), and Country (SLOVENIJA). The central payment area includes a 'TAKS' label, a 'PLAČILO MESEČNEGA OBROKA AKONTACIJE DDHODNINE' label, and a 'VS' label. It also has a 'Znesek' (Amount) field with 'EUR 66,66' and a 'Datum plačila' (Payment Date) field with '18.10.2010'.

V posamezno okence vpišemo le po eno črko oz. številko, vmes ne delamo presledkov, vso vsebino pišemo z levo poravnavo razen znesek v evrih.

Univerzalni plačilni nalog (UPN) je razdeljen na dva dela:

- levi del velja kot potrdilo o vplačilu, ki ga obdrži plačnik,
- desni del pa je nalog za plačilo in ima tri dele.

Zgornji, rdeči del – rubrika Plačnik: številka računa plačnika (IBAN), referenca plačnika, ime in naslov plačnika, QR koda, znesek plačila v evrih (vedno desna poravnava, decimalna vejica in centi), datum plačila, koda namena (npr. GOVT: plačilo raznih taks, SALA: izplačilo plače, ELEC: plačilo elektrike, OTHR: druga plačila), namen plačila in rok plačila.

Srednji, rumeni del – rubrika Prejemnik plačila: številka računa prejemnika (IBAN), referenca prejemnika ter njegovo ime in naslov.

Spodnji del izpolni banka za vpis podatkov o opravljeni storitvi (Računovodja.com, b. d.).

Slika 2: Razlaga delov UPN

The diagram illustrates the fields of a UPN (Unpaid Payment Notice) form, numbered 1 through 9, with corresponding instructions:

- 1 IBAN**: Gre za številko osebnega računa plačnika, s katerega se bo plačilo izvršilo. V spletni banki se polje izpolni samodejno, če plačujete z gotovino, za polje ni potrebno izpolniti.
- 2 IME IN NASLOV**: V to polje vpišite svoje podatke: ime in priimek, naslov, pošto število ter kraj in državo. V spletni banki se polje izpolni samodejno, na podlagi podatkov, ki ste nam jih posredovali.
- 3 KODE NAMENA**: Kode namenov plačil so štirimestne in se uporabljajo za opredelitev namena plačila. Kodo dobijo prejemniki plačila. Če je ni določil, sami izberite tisto, ki se vam zdi najbolj primerna. V spletni banki ustrezno kodo namena plačila izberete iz spustnega seznama. Npr: SOB, PENE, AENE, SAGA.
- 4 NAMEN / ROK PLAČILA**: V to polje lahko vpišete do 35 znakov namena plačila. Npr: Plače računa za julij 2015/16.
- 5 ZNESEK**: Znesek plačila ima lahko do 11 števk. Oznaka valute je EUR in je ni možno spreminjati.
- 6 DATUM PLAČILA**: Vpišite datum, na katerega želite plačati UPN. Datum vpišite v obliki DD.MM.LLLL. Možen je vpis tekočega datuma ali datuma do 180 dni unaprej (DUB Kiki).
- 7 IME IN NASLOV**: V to polje vpišite naziv oziroma ime in priimek prejemnika, naslov, pošto število ter kraj in državo. Ko v HLB Kiki nakazujete denar pravnici, se lahko ta polja izpolnijo samodejno. Vplati morate še številko bančnega računa prejemnika in priložiti na gumb "Preveri račun prejemnika".
- 8 IBAN**: To je pravilneprav podatki o številki bančnega računa prejemnika. Zapisan mora biti v IBAN strukturi dolžine do 34 znakov, pri čemer se dolžina različuje glede na posamezno državo.
- 9 REFERENCA**: Je sicer neobvezno polje, ki vam ga poravnati navede prejemnik plačila. Omogoča vnos struktuirane (SI ali RF) ali nestrukturirane reference (prost vnos NRIC).

Učenci so nato samostojno izpolnjevali UPN. Plačevali so stroške izleta v London, na katerem smo bili v zimskih počitnicah. Zaradi anonimnosti so bili podatki spremenjeni, sporočilo pa je takšno, kot so ga dobili starši od turistične agencije.

E-pošta turistične agencije

Spoštovani,

v skladu s plačilnim pogojem programa vam pošljamo račun za dokončno plačilo (izlet v London, 28.–31. 1. 2023). Za pregledovanje in tiskanje računa kliknite na pripeto datoteko v formatu PDF. K računu je prišteto doplačilo za dodatno nočitev v višini 49 €.

Vljudno prosimo, da znesek računa poravnate **do četrтка, 12. 1. 2023**, na TRR št. SI56 1010 0003 5100 027. Pri plačilu, prosimo, obvezno navedite **sklic zapisan v računu** in v besedilo namena vpišite priimek in ime udeleženca – v nasprotnem primeru ne moremo zagotoviti pravilnega oz. pravočasnega knjiženja.

Lepo vas pozdravljamo.

Turistična agencija Dvojček
Zemljemerska ulica 12
1000 Ljubljana
Tel: 01/490-29-00, 041/3897-420

info@dvojcek.com, www.dvojcektur.com
Matična št.: 6217132

IBAN SI56 1010 0003 5100 027

RAČUN št.: 23-012831-12
Ljubljana, 11. 1. 2023

Mateja Novak
Prešernova ul. 19
2000 Maribor
IBAN SI56 0010 0228 3230 015
Sklic: SI00 2813112013

Rok plačila: 12. 1. 2023
Datum opr. storitve: 31. 1. 2023
Sklic: SI00 23-012831-12
Koda namena: GDSV

Bremenimo Vas za naslednji aranžma:
4-dnevni London v terminu 28. 1.–31. 1. 2023, dokončno plačilo programa.

Potnik: Novak Mateja

Znesek računa: 438,00 €

Znesek računa je preostanek za plačilo, ki vsebuje tudi naslednje doplačilo: dodatna nočitev, 1 kos večje ročne prtljage do 10 kg (55 x 40 x 20 cm).

Končna navodila za odhod (s časom odhoda in povratka) boste prejeli po e-pošti do 5 dni pred odhodom. V kolikor navodil v tem roku ne prejmete, nas, prosimo, pokličite.

V skladu s 97. in 98. členom ZDDV-1 je 22 % DDV vračunan v ceno storitve - posebna ureditev - potovalna agencija.

Izdal: Anton Mravlja

Odgovorna oseba: Anton Mravlja

Tabela 1: Analiza uspešnosti izpolnjevanja UPN

levi del	7	rok plačila	19
IBAN plačnika	20	koda namena in namen plačila	3
referenca plačnika	15	IBAN prejemnika	19
ime in naslov plačnika	22	referenca prejemnika	14
znesek plačila	17	ime in naslov prejemnika	16

UPN je izpolnjevalo 24 učencev, najslabše so izpolnjevali kodo namena in namen plačila in levi del, ki ostane plačniku, saj ga je veliko učencev pustilo kar praznega. Najuspešnejši so bili pri vpisovanju imena in naslova plačnika, nato pa pri vpisovanju IBAN-a in roka plačila.

Na koncu delavnice smo samo dejavnost še evalvirali.

V kolikšni meri se strinjate z naslednjimi trditvami?

1 – se sploh ne strinjam, 5 – popolnoma se strinjam

Tabela 2: Pridobljeno znanje o izpolnjevanju položnice je zelo koristno

1	2	3	4	5
0	0	2	4	18

Tabela 3: Izpolnjevanje položnice je zelo zabavno

1	2	3	4	5
16	4	4	0	0

Tabela 4: Prav je, da se v šoli naučimo izpolnjevati UPN.

1	2	3	4	5
1	0	2	6	15

Položnice je izpolnjevalo 24 osmošolcev. Pridobljeno znanje o izpolnjevanju položnice se jim zdi zelo koristno, saj je 18 učencev (tri četrtine) izbralo oceno 5 in 4 oceno 4. Za oceno 1 in 2 se ni odločil nihče. Pričakovano pa učencem izpolnjevanje ni bilo zabavno, 16 učencev je podelilo najnižjo oceno, 4 učenci pa 2. Nihče se ni odločil za oceno 4 ali 5. Kar 83 % učencev je mnenja, da bi se morali vsi naučiti izpolnjevati UPN že v šoli (ocena 4 in 5), le en meni, da to ni stvar šole.

Slika 3: UPN ni bavbav v 8. a-razredu

Slika 4: UPN ni bavbav v 8. b-razredu

4.2. NAŠE VREDNOTE – Delavnica v 7. razredu

Najprej smo učencem zastavili vprašanja, kaj so vrednote, katere so jim najpomembnejše in katere imajo najraje.

Učenci so bili najprej tiho, nato so začeli naštevati vrednote, kot so: ljubezen, družina, znanje, zdravje ... Nato smo jih izzvali, da povedo definicijo vrednote. Dobili smo zanimive odgovore: vrednote so notranja pravila, po katerih živimo, nekaj učencev je povedalo definicijo iz učbenika, da so vrednote življenjska pravila in prepričanja, po katerih bi naj živeli.

Nato smo definirali vrednoto še sami in pogledali, kako je beseda razložena na portalu Fran.

vrednôta -e ž (ó) čemur priznava kdo veliko načelno vrednost in mu zato daje prednost (Fran).

Vrednote so življenjska vodila in prepričanja posameznika. Ljudje imamo različne vrednote. Vsak posameznik pod vplivom okolja, v katerem živi, razvije svoj sistem vrednot, ki se kasneje lahko spreminja. V skladu z vrednotami ravnamo, kadar delujemo tako, kot mislimo, da je prav in dobro. Naše vrednote se odražajo v odločitvah, ki jih sprejemamo. Nekatere poglobitve vrednote so: mir, pravica, družina, prijateljstvo, bogastvo, znanje, varnost, pogum, lepota, sreča, modrost, moč, ljubezen, solidarnost, zdravje, dostojanstvo, svoboda (Ganna, 2018).

Vrednote so cilji, katere cenimo oz. mišljenje o tem, kaj je dobro in kaj je načeloma pravilno.

Naslednja naloga, s katero so se učenci ukvarjali, je bila, da so morali vrednote pravica, lepota, denar, moč in znanje razvrstili glede na šolske ocene. Najpomembnejšo vrednoto so postavili pod petico, najmanj pomembno pa pod enico.

Slika 5: Razvrstitev vrednot

Naše vrednote

Razvrstite naslednje vrednote od 1 do 5.

1 je najmanj pomembna, 5 je najbolj pomembna vrednota.

- PRAVICA
- LEPOTA
- DENAR
- MOČ
- ZNANJE

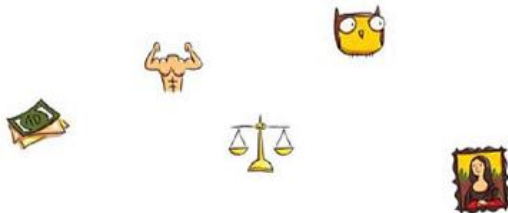

Tabela 5: Ocenjevanje vrednot

Ocene	Pravica	Lepota	Denar	Moč	Znanje
1	1	9	7	11	1
2	5	8	9	6	0
3	4	7	10	7	2
4	5	4	3	2	15
5	14	1	0	3	11

Pravica je za štirinajst učencev najbolj pomembna vrednota, samo za enega učenca je najmanj pomembna. Lepota je za enega učenca najbolj pomembna vrednota, za devet pa najmanj pomembna. Ta vrednota se pri večini pojavlja na manj pomembnih mestih. Denar ni nobenemu učencu najpomembnejša vrednota, pri večini se pojavlja na tretjem mestu. Za kar sedem učencev je denar najmanj pomembna vrednota. Za kar enajst učencev je moč najmanj pomembna vrednota, pri sedmih učencih se pojavlja na tretjem mestu. Trije učenci pa imajo moč za najbolj pomembno vrednoto. Znanje kar petnajst učencev postavlja na drugo mesto, za enajst pa jih je najbolj pomembna vrednota. Samo enemu učencu je najmanj pomembna vrednota znanje. Znanje ima največ učencev na drugem mestu, moč ima največ učencev na petem mestu, denar ima največ učencev na tretjem mestu, torej na sredini lestvice vrednot. Lepoto ima največ učencev na zadnjem mestu in pravico ima največ učencev na prvem mestu.

Nato smo se igrali dražbo. Učencem smo razložili, kaj dražba je.

dražba -e ž (â) javna prodaja, pri kateri dobi blago, kdor ponudi zanj največjo vsoto (Fran).

Učence smo razdelili v pet skupin po pet in eno skupino po štiri. Nato smo jim na razpolago dali različne vrednote, katerih vrednost smo višali po pet evrov. Vsaka skupina pa je lahko vnovčila sto evrov. Vestno ter preudarno so ravnali s svojim denarjem, prizadevali so si za ciljne vrednote, ki pa so bile med skupinami podobne, zato so vrednote dosegale visoke cene. Radostno so komentirali svoje finančno stanje, se med seboj posvetovali ter sodelovali.

Tabela 6: Dražba vrednot

Vrednote	Vsota denarja, za katero so bile prodane
Ljubezen	25 €
Družina	45 €
Denar	25 €
Mir	45 €
Znanje	55 €
Pravičnost	20 €
Poštenost	25 €
Zdravje	65 €
Prijateljstvo	60 €
Odgovornost	50 €

Pravičnost je bila prodana za najnižjo vrednost, in sicer za dvajset evrov. Sledijo ljubezen, denar in poštenost za petindvajset evrov. Za petinštirideset evrov sta bila prodana družina in mir. Odgovornost je bila prodana za petdeset evrov, za znanje pa je bila najvišja ponujena vrednost petinpetdeset evrov. Učenci so se za prijateljstvo zavzeto potegovali, in sicer je bila najvišja ponujena vrednost šestdeset evrov. Največ vredna vrednota pa je za učence bilo zdravje, katero se je prodalo za petinšestdeset evrov.

Na koncu delavnice pa so učenci zapisali, ali so uspeli kupiti željene vrednote in ali so z dražbo zadovoljni.

Tabela 7: Zadovoljstvo skupin po dražbi

Skupina	Mnenje
1.	Dobili smo vrednoto, ki smo si jo želeli in ki se nam zdi najbolj pomembna; prijateljstvo. Želeli smo kupiti še družino, vendar nam ni uspelo zaradi pomankanja denarnih sredstev.
2.	Nismo dobili vseh želenih vrednot, vendar smo kar zadovoljni.

3.	Dobili smo dve pomembni vrednoti, zdravje in poštenost. Dobili smo malo vrednot, a sta dobljeni pomembni in smo zadovoljni.
4.	Dobili smo najpomembnejši vrednoti po našem mnenju; družino in pravičnost.
5.	Nismo zadovoljni, saj smo dobili samo mir in odgovornost, želeli pa bi kupiti še ljubezen, družino in prijateljstvo.

Slika 6: Naše vrednote v 7. razredu

4.3. ŠTIPENDIJE – Delavnica v 9. razred

Učence smo povprašali o njihovi izbiri srednje šole, glede na to, da so bili pred kratkim na informativnih dnevih. Odgovori so bili raznoliki, vsem pa je skupno, da se bodo šolali v bližnjih mestih. Naslednje vprašanje je bilo, če mislijo, da se jim bodo povišali stroški, v odgovoru pa so se vsi učenci enoglasno strinjali, da se jim bodo. Na vprašanje, kako mislijo te stroške pokrivati, so odgovarjali različno: s sredstvi mame in očeta, služenjem denarja in štipendijami. Na vprašanje, kaj sploh štipendija je, so učenci podali dva odgovora: denar od države in denarna pomoč, ki ti jo dodeli država, da si kriješ različne stroške kot so prevoz in malica.

štipendija -e ž (é) denarna pomoč, ki jo daje kaka ustanova, skupnost za šolanje, strokovno izpopolnjevanje (Fran).

Nato smo devetošolcem podrobneje predstavili državno, Zoisovo, kadrovske in štipendijo za deficitarne poklice.

Državna štipendija

Vloga – odda se na center za socialno delo ali portal eUprava kadarkoli med letom.

Nadaljnje prejemanje štipendije – napredovanje v višji letnik.

Višina štipendije

Tabela 8: Višina državnih štipendij

Dohodkovni razred	Povprečni mesečni dohodek na osebo v evrih	Osnovna višina v evrih za upravičenca do 18 let starosti	Osnovna višina v evrih za upravičenca nad 18 let starosti
1	do 334,64 €	112,25 €	224,51 €
2	334,65–401,58 €	94,53 €	189,05 €
3	401,59–468,50 €	76,81 €	153,61 €
4	468,51–591,22 €	59,08 €	118,16 €
5	591,23–713,91 €	41,35 €	82,71 €
6	713,92–914,71 €	31,16 €	62,31 €
7	914,72–1.104,33 €	27,12 €	54,23 €

Dodatek za bivanje – 85,93 €; če imate kraj začasnega prebivališča oddaljen od stalnega prebivališča vsaj 25 km, strošek znaša več kot 65,00 €; do dodatka niste upravičeni, če bivate v dijaškem domu ali ste lastniki nepremičnine v kraju izobraževanja.

Dodatek za uspeh – 18,26 €–42,97 €; če dosegate višjo povprečno oceno od vključno 4; od 2. letnika dalje.

Dodatek za štipendiste – v primeru invalidnosti ali telesne okvare – 53,71 € (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS, 2023).

Zoisova štipendija

Pogoji – povprečna ocena 4,70 in izjemni dosežek; višja povprečna ocena oz. več točk za izjemne dosežke.

Vloga – spletna stran Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada.

Nadaljnje prejemanje štipendije – povprečna ocena 4,10 in izjemni dosežek.

Višina – dijak 128,90 € (v tujini 257,80 €), študent 150,38 € (v tujini 300,77 €) (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS, 2023).

Štipendija za deficitarne poklice

Pogoji – namenjena dijakom, ki se izobražujejo za poklice, za katere na trgu ni dovolj kadra glede na potrebe delodajalcev; Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS objavi razpis do konca januarja; višja povprečna ocena.

Vloga – na spletni strani Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada RS.

Nadaljnje prejemanje štipendije – javni sklad vsako leto preveri izpolnitev vseh pogojev.

Višina – 107,42 €, podelijo jih do 1.000 letno (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS, 2023).

Kadrovska štipendija

Pogoji – delodajalci, glede na raven in področje izobraževanja, kjer potrebujejo kader.

Vloga – spletna stran Javnega štipendijskega, razvojnega, invalidskega in preživninskega sklada RS, spletna stran regionalnih razvojnih agencij, spletne strani podjetij (Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad RS, 2023).

Občinska štipendija

Pogoji – glavni kriteriji so stalno prebivališče v Občini Lovrenc na Pohorju, nižji dohodek na družinskega člana, izobraževanje na področju deficitarnih poklicev, ostala kriterija sta boljše ocene in dosežki na obšolskih dejavnostih.

Vloga – dostopna na Občini Lovrenc na Pohorju.

Višina in število štipendij – okrog 10 štipendij, 40 € mesečno za dijake in 50 € za študente (Občina Lovrenc na Pohorju, 2023).

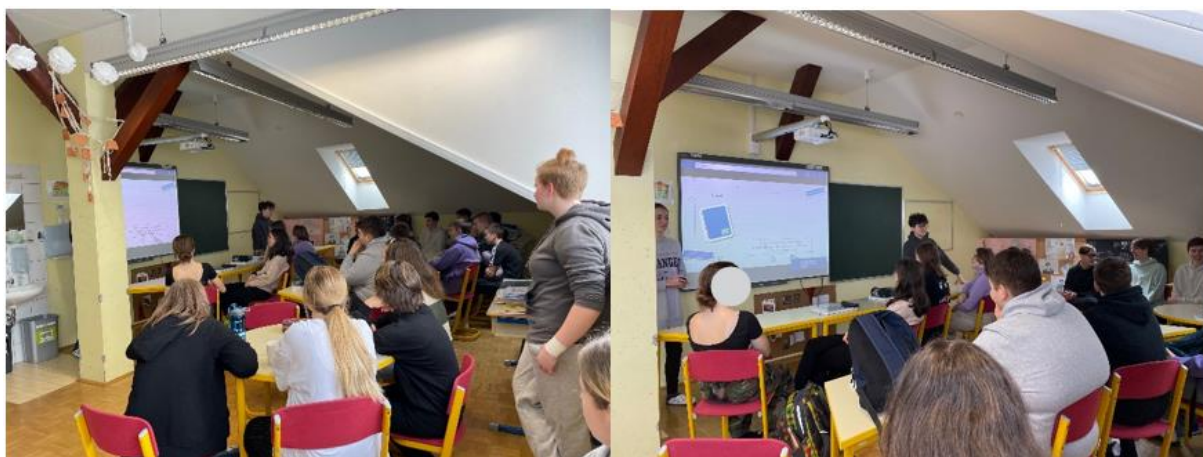
Učence smo vprašali, katere štipendije želijo pridobiti. Nekateri so jih napisali več v primeru, da ne dobijo tiste, ki si jo želijo oz. je več štipendij združljivih.

Tabela 9: Vrsta štipendije

Vrsta štipendije	Koliko učencev jo želi pridobiti?
Državna štipendija	16
Občinska štipendija	6
Zoisova štipendija	6
Štipendija za deficitarne poklice	2
Kadrovska štipendija	4

Največ učencev računa na državno štipendijo, najmanj pa na štipendijo za deficitarne poklice. Večina učencev je napisala, da bodo denar porabili za prevoz in malico, preostanek pa bodo namenili varčevanju.

Slika 7: Štipendije v 9. razredu

4.4. FINANČNI NAČRT NAŠE VALETE

PREJEMKI, legenda:

- zelena barva prikazuje že pridobljen denar,
- rdeča barva prikazuje denar, ki ga načrtujemo pridobiti.

Tabela 10: Prejemki

Lanska generacija	Postavke	Naša generacija
/	Fotografiranje z Božičkom	350
/	Zabava za noč čarovnic	241
/	Peka palačink in vaflov	440
/	Pustovanje	40
/	Koncert	400
/	Pomladanska zabava	250
1571	Prodaja koledarjev	/
517	Filmski večer	/
334	Zbiranje papirja	300
151	Pustila bivša generacija	262
150	Šolski sklad	150
300	Nakazilo iz občine	300

IZDATKI, legenda:

- zelena barva prikazuje že odplačane izdatke,
- vijolična barva prikazuje izdatke, ki bi naj nastali po izračunih,
- rdeča barva prikazuje izdatke, ki jih načrtujemo.

Tabela 11: Izdatki

Izdatki lanske generacije	Postavke	Izdatki naše generacije
/	Fotografiranje z Božičkom	53
/	Zabava za noč čarovnic	14
125	Tisk koledarjev	/
35	Nagrade za akcijo zbiranja papirja	/
306	Majice	680
304	Fotografije	350
200	Izdaja generacijske knjige	300
250	Cvetličarna	370
83	Darila	100
15	Piščalke	31
68	Ostala dekoracija	100

Najprej naj poudarimo, da gre pri zbiranju denarja izključno za prostovoljne prispevke. Pri izračunu smo upoštevali deset odstotno inflacijo in tudi to, da je letošnja generacija enkrat večja od prejšnje. Pri ostali dekoraciji smo upoštevali našo željo, da imamo več dekorja kot prejšnja generacija. Pri piščalkah smo upoštevali, da je učencev več, pri darilih pa, da je delavcev na šoli enako kot lani, vendar imamo več varovancev. Pri cvetličarni smo upoštevali, da na valeti podarimo rože svojim staršem, zato nas bi prišle te rože enkrat več. Za izdajo generacijske knjige smo upoštevali, da nas je več in bi tako imeli več strani, vendar je tudi naklada višja. Pri fotografiranju smo izračunali, da bi nas prišlo dražje, saj ne bi najeli enakega fotografa, kot so ga najeli lani. Majice je lani financiralo gostišče Ribič, zato ne vemo, koliko so stale. Vendar pa smo na spletni strani T-majice prišli do podatka, da majica z motivom stane dvajset evrov. Tako smo izpolnili podatke za lansko in tudi letošnjo nabavo majic s potiskom. Valeta prejšnje generacije je znašala okoli tisoč sto evrov, s financiranjem majic pa okoli tisoč štiristo evrov. Nas pa bi po teh izračunih stala okoli dva tisoč evrov, za zdaj imamo tisoč sedemsto šestnajst evrov, kar pomeni, da nimamo dovolj denarja. Pokriti moramo stroške valeta, seveda pa bi želeli še vsaj delno pokriti stroške plesnih vaj, zaključnega izleta in morda česa drugega. Zato imamo v načrtu koncert, ker smo glasbeno nadarjena generacija, pomladansko zabavo, ki bo organizirana na temo pomladi in cvetja, seveda pa imamo tudi druge ideje: pomivanje avtomobilov, iskanje čokoladnih jajčk, filmski večer ... Bolj kot pa ves pridobljen denar in obremenjevanje s stroški pa je pomembno sodelovanje ter povezovanje pri pripravljanju dejavnosti, kot plačilo za trud pa naj nam ne bo prispevan denar, pač pa spomini in druženje. Denar naj bo stranski produkt naše zabave in aktivno preživetega časa.

5. ZAKLJUČEK

Denar prav gotovo ni najpomembnejša stvar na svetu, je pa nujen, zato se nam zdi pomembno, da se o financah učimo že v osnovni šoli. Menimo, da trenutni učni načrti za osnovno šolo ne ponujajo dovolj finančnih vsebin. Evropski parlament in Svet Evropske unije sta že leta 2006 sprejela priporočilo o osmih ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Sedma se nanaša na samoiniciativnost in podjetnost, opredeljena je kot sposobnost posameznika za uresničevanje svojih zamisli in vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev (Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, 2012).

Finančna pismenost je temelj sedme kompetence, zavedati se je potrebno njene pomembnosti in jo razvijati.

V H₁ smo predvidevali, da bodo devetošolci temeljne finančne pojme poznali bolje, saj so imeli tematsko obarvan dan dejavnosti na to temo. Sedmo- in osmošolci pa bodo poznali osnovne pojme in izraze, ki se uporabljajo v medijih. Hipotezo lahko potrdimo, saj so devetošolci res dobro poznali pojme, težave jim je povzročal le pojem likvidnost. V 9. a-razredu so pojem dobro poznali, saj je tri četrtine učencev odgovorilo pravilno, v 9. b pa le dva. Vzrok takšnega rezultata gre morda iskati v samem dnevu dejavnosti, v 9. a se je o likvidnosti najbrž govorilo več kot v 9. b. Učenci nižjih razredov so najboljše poznali pojem bitcoin, sedmošolci še kredit, osmošolci pa so dobro poznali tudi inflacijo. Bitcoin je poznalo 91 % vseh anketirancev, kredit 82,5 % in inflacijo 77,9 %. Likvidnost je slabo poznan pojem, le 43 % vseh anketirancev je izbralo pravilen odgovor.

V H₂ smo predvidevali, da tretjina učencev prejema žepnino, ki znaša do dvajset evrov. Ugotovili smo, da žepnino prejema okoli polovica učencev, največ žepnin, to je dvaindvajset, pa res znaša do dvajset evrov. Predvidevali smo, da ima štirideset odstotkov učencev odprt račun na banki, od vseh anketirancev jih ima 38,3 % svoj bančni račun, tako lahko hipotezo v tem delu potrdimo. Presenetilo nas je, da skoraj 10 % učencev sploh ne ve, ali imajo svoj bančni račun. Predvidevali smo tudi, da okoli deset odstotkov učencev plačuje s plačilno kartico, odgovori v anketi so ta del hipoteze potrdili, saj s plačilno kartico plačuje 11,6 % učencev. Zaradi delno pravih in tudi nepravilnih predvidevanj hipotezo delno potrjujemo.

V H₃ smo predvidevali, da so že vsi učenci zaslužili denar, večinoma s priložnostnimi deli, po raziskovanju pa smo ugotovili, da to ni res, saj četrtina anketiranih učencev še ni zaslužila

denarja. Večina tistih, ki so denar že zaslužili, so služili s priložnostnimi deli ali prodajo lastnin. Predvidevali smo, da je glavni vir dohodkov učencem denar, ki ga dobijo za rojstne dneve in druge priložnosti. In res je v vsakem razredu največ učencev odgovorilo, da jim je glavni vir dohodkov ta denar, skupaj 69,7 % vseh anketirancev. Sklepali smo tudi, da ima večina učencev privarčevanih do sto eurov, vendar smo po raziskovanju ugotovili, da ima največ učencev (31,3 %) privarčevanih od sto do petsto eurov, blizu so tudi tisti, ki imajo privarčevanih več kot tisoč evrov (29 %). 8,1 % učencev je brez prihrankov. Hipotezo 3 tako delno potrjujemo.

V H₄ smo predvidevali, da učenci 3. triade vedo, koliko stane šolsko kosilo, saj ga ima velika večina učencev naročenega. Hipotezo lahko ovržemo, saj je bil delež pravilnih odgovorov precej nizek (37,2 %). Ugotovili smo, da učenci 7. razreda v večini ne poznajo cene šolskega kosila, starejši učenci so imeli več pravilnih odgovorov, predvsem učenci 8. razreda. Predvidevali smo tudi, da ceno 95-oktanskega bencina bolje poznajo starejši učenci. To lahko potrdimo, saj so največ pravilnih odgovorov imeli učenci 9. razreda, pravilno ceno je sicer navedla tretjina vse anketirancev (34,8 %). Predvidevali smo, da znesek povprečne in minimalne plače v Republiki Sloveniji učenci postavljajo višje, kot je dejansko, predvsem sedmošolci. Ugotovili smo, da moramo ta del hipoteze ovreči, saj je pri minimalni plači veliko učencev (38,3 %) izbralo manjši znesek, kot pa je v resnici, predvsem sedmošolci, pravilno je odgovorilo 41,8 % vseh anketirancev. Pri povprečni mesečni plači pa je večina učencev, dobra polovica (56,9 %), izbrala pravilni odgovor, tisti, ki so se pa zmotili, so pa znesek dali nižje, kot pa je v resnici. Zaradi vseh odgovorov hipotezo delno potrjujemo.

V H₅ smo predvidevali, da bodo sedmošolci denar na dražbi namenili nematerialnim vrednotam. Ta del hipoteze lahko potrdimo, saj so skoraj ves denar porabili za nematerialne vrednote, ki so se prodale po večini zelo drago. Zdravje in prijateljstvo sta bila prodana za 65 oz. 60 evrov, znanje za 55 evrov. Denar je bil prodan le za 25 evrov. Ko so ocenjevali vrednote s šolskimi ocenami, je največ učencev petico dodelilo pravici in znanju, denarju so v večini namenili oceno 3. Zanimivo je, da je bilo znanje prodano za visok znesek, pravica pa le za 20 evrov, tukaj prihaja do neskladnosti.

V H₆ smo predvidevali, da bodo osmošolci imeli težave z izpolnjevanjem UPN, največje z vpisovanjem IBAN, reference in kode namena. To lahko potrdimo, saj so imeli velike težave z izpolnjevanjem UPN-ja in so ga nekateri rešili samo napol ali še manj. Najslabše so izpolnjevali kodo namena in namen plačila ter levi del, ki ostane plačniku, saj ga je veliko učencev pustilo

kar praznega. Najuspešnejši so bili pri vpisovanju imena in naslova plačnika, nato pa presenetljivo pri vpisovanju IBAN-a in roka plačila.

V H_7 smo predvidevali, da bodo devetošolci poznali štipendije, ki so na voljo dijakom. To hipotezo lahko potrdimo, saj so vsi učenci poznali skoraj vse štipendije, ki so na voljo dijakom, najmanj poznani sta jima bili občinska in kadrovska. Vsi so že tudi razmišljali o štipendiji ter o vrsti štipendije, za katero bodo dali vlogo.

V H_8 smo predvidevali, da valeta stane okrog tisoč petsto evrov. To hipotezo ovržemo, saj smo v finančnem načrtu valete izračunali, da bo stala dva tisoč evrov. Denar lahko učenci sami zbiramo na veliko različnih načinov, da strošek ne obleži na plečih staršev. Do sedaj še nismo uspeli zbrati dovolj denarja, saj imamo tisoč sedemsto šestnajst evrov. Pokriti moramo stroške valete, seveda pa bi želeli še vsaj delno pokriti stroške plesnih vaj, zaključnega izleta in morda česa drugega. Zato imamo v načrtu koncert, ker smo glasbeno nadarjena generacija, pomladansko zabavo, seveda pa imamo tudi druge ideje: pomivanje avtomobilov, iskanje čokoladnih jajčk, filmski večer ... Bolj kot pa ves pridobljen denar pa je pomembno sodelovanje ter povezovanje pri pripravljanju dejavnosti, denar naj bo stranski produkt naše zabave in aktivno preživetega časa.

6. VIRI IN LITERATURA

6.1. KNJIŽNI VIRI

Bailey, G. (2007). *Kaj početi z denarjem?* Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.

Bailey, G. (2007). *Kako priti do denarja?* Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.

Bailey, G. (2007). *Denar v tvojem žepu*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana.

Forstner, N. idr. (2002). *Šolska hranilnica in varčevanje – raziskovalna naloga*. OŠ Lovrenc na Pohorju, Lovrenc na Pohorju.

Mršnik, S. (2022). *Spodbujanje razvoja pismenosti v vrtcu in šoli: bralna, naravoslovna, matematična in finančna pismenost*. Zavod RS za šolstvo.

6.2. ELEKTRONSKI VIRI

Digitalizirani učni načrti. (2008). *Gospodinjstvo*. <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>

Digitalizirani učni načrti. (2011a). *Družba*. <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>

Digitalizirani učni načrti. (2011b). *Matematika*. <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>

Digitalizirani učni načrti. (2011c). *Domovinska in državljanska kultura in etika*. <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>

Digitalizirani učni načrti. (2011d). *Tehnika in tehnologija*. <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>

FinancePro. (25. 8. 2018). *5 aplikacij, ki vam pomagajo bolje ravnati z denarjem*. <https://pro.finance.si/MF/8934046/5-aplikacij-ki-vam-pomagajo-bolje-ravnati-z-denarjem>

Fran: *Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*. (2016). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <https://www.fran.si/>

Javni štipendijski, razvojni, invalidski in preživninski sklad Republike Slovenije. (2023). *Štipendije*. <https://www.srips-rs.si/stipendije>

Javni zavod Cene Štupar – Center za izobraževanje Ljubljana. (b. d.). *Finančna pismenost: Da vašega denarja ne bi izgubljali po nepotrebnem*. <https://www.cene-stupar.si/sl/razvoj-kariere/ponudba-za-podjetja/izobrazevanja/financna-pismenost>

Ljubljanska banka. (b. d.). *Slovarček bančnih izrazov*. <https://www.nlb.si/slovarcek-bancnih-izrazov>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. (2012). *Osem ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje*. https://skupnost.sio.si/pluginfile.php/432495/mod_resource/content/0/Gradivo/Osem_kljucnih_kompetenc.pdf

Občina Lovrenc na Pohorju. (2023). *Javni razpis za podelitev štipendij v občini Lovrenc na Pohorju*. <https://www.lovrenc.si/objava/225836>

Računovodja.com. (b. d.). *Kaj je univerzalni plačilni nalog*. https://www.racunovodja.com/clanki_test.asp?clanek=5066

SiolNet. Telekomov Tehnik. (30. 1. 2021). *TOP 5 aplikacij, ki vam pomagajo v red spraviti finance*. <https://siol.net/digisvet/telekomov-tehnik/top-5-aplikacij-ki-vam-pomagajo-v-red-spraviti-finance-544796>

Sparkasse. (2023). *6 korakov do dobrega osebnega finančnega načrta*. [Blog#VerjemiVase]. <https://www.sparkasse.si/sl/verjemivase/varcevanje-in-investiranje/6-korakov-do-dobrega-osebnega-financnega-nacrta>

6.3. VIRI SLIK

Slika 1: *Primer UPN*. https://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Zivljenjski_dogodki/Primer_UPN_izbrane_dajatve.jpg

Slika 2: *Razlaga delov UPN*. <https://www.nlb.si/kako-izpolniti-upn>

Slika 3: *UPN ni bav bav v 8. a-razredu*. (Lasten vir.)

Slika 4: *UPN ni bav bav v 8. b-razredu*. (Lasten vir.)

Slika 5: *Razvrstitev vrednot*. (Lasten vir.)

Slika 6: *Naše vrednote v 7. razredu*. (Lasten vir.)

Slika 7: *Štipendije v 9. razredu*. (Lasten vir.)

7. PRILOGE

🕒 30 minut

Finančna pismenost - anketa

* Ta obrazec bo posnel vaše ime. Vnesite svoje ime.

1. Spol

- ☐ moški
- ☐ ženski

2. Kateri razred obiskuješ?

- ☐ 7. razred
- ☐ 8. razred
- ☐ 9. razred

3. Kaj je bitcoin?

- ☐ digitalna denarna valuta
- ☐ kreditna kartica
- ☐ bančni polog
- ☐ valuta

4. Kaj je kredit?

- ☐ Zmožnost, da našo naložbo hitro vnovčimo.
- ☐ Znesek denarja, ki ti ga banka/oseba posodi in ga je treba vrniti.
- ☐ Splošna obvezna dajatev.
- ☐ Znesek denarja, ki ga mora ena oseba plačati drugi (ali podjetju) v zameno za določeno storitev/uslugo.

5. Kaj je inflacija?

- ☐ Trg, na katerem lahko kupujemo in prodajamo delnice.
- ☐ Vrednostni papir, ki predstavlja delež lastništva v podjetju.
- ☐ Denarna enota neke države.
- ☐ Rast cen izdelkov in storitev v določenem časovnem obdobju.

6. Kaj je likvidnost?

- ☐ Razmerje med vrednostjo ene valute v primerjavi z drugo valuto.
- ☐ Zmožnost, da naložbo hitro vnovčimo.
- ☐ Zmanjšanje gospodarske aktivnosti.
- ☐ Trg, na katerem lahko kupujemo in prodajamo delnice.

7. Koliko žepnine dobite na mesec?

- ☐ nič
- ☐ do 20 €
- ☐ od 20 do 40 €
- ☐ od 40 do 100 €
- ☐ več kot 100 €

8. Koliko denarja imate privarčevanega?

- ☐ 0
- ☐ do 100 €
- ☐ od 100 do 500 €
- ☐ od 500 do 1000 €
- ☐ več kot 1000 €

9. Kolikšna je povprečna mesečna plača v Sloveniji?

- ☐ 878 €
- ☐ 635 €
- ☐ 1667 €
- ☐ 1317 €
- ☐ 2045 €

10. Kolikšna je minimalna plača v Sloveniji?

- ☐ 878€
- ☐ 635€
- ☐ 1120 €
- ☐ 937 €
- ☐ 1420 €

11. Koliko stane liter 95-oktanskega bencina na lovrenškem bencinskem servisu?

- ☐ 3,585 €
- ☐ 1,355 €
- ☐ 1,641 €
- ☐ 0,478 €

12. Koliko stane šolsko kosilo?

- ☐ 5,58 €
- ☐ 10,41 €
- ☐ 2,90 €
- ☐ 3.50 €

13. Ali ste že kdaj zaslužili denar?

- ☐ da
- ☐ ne

14. Če je odgovor da, kako?

15. Koliko denarja ste dobili za zadnji rojstni dan?

- ☐ 0 €
- ☐ do 50 €
- ☐ od 50 do 100 €
- ☐ Dobil sem druga darila, ne denarja.
- ☐ Več kot 100 €.

16. Kaj je vaš glavni vir dohodkov?

- ☐ Žepnina.
- ☐ Denar, ki ga dobim za noč čarovnic, tepežnico, pust ...
- ☐ Starši mi odstopijo otroški dodatek.
- ☐ Denar za rojstni dan in druge priložnosti.

17. Ali imate bančni račun?

- ☐ da
- ☐ ne
- ☐ ne vem

18. S katerim plačilnim sredstvom plačujete?

- ☐ PayPal
- ☐ gotovina
- ☐ plačilna kartica